

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Kornelijos Jasionytės,

V kurso, Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros Europos Sąjungos Teisingumo
Teisme aktualios tendencijos**

Vadovė: lekt. dr. Deimilė Prapiestytė

Recenzentas: lekt. dr. Rūta Latvelė

Vilnius

2020

TURINYS

ĮVADAS	2
1. PREJUDICINIO SPRENDIMO PRIĖMIMO PROCEDŪRA	6
1.1. Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros samprata	6
1.2. Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros tikslas ir reikšmė	11
2. NACIONALINIŲ TEISMŲ VAIDMUO PREJUDICINIO SPRENDIMO PRIĖMIMO PROCESE	15
2.1. Nacionalinių teismų teisė kreiptis dėl prejudicinio sprendimo	17
2.2. Nacionalinių teismų pareiga kreiptis dėl prejudicinio sprendimo	22
2.2.1. Pareigos kreiptis dėl prejudicinio sprendimo išimtys.....	24
2.2.2. Pareigos kreiptis dėl prejudicinio sprendimo priėmimo nesilaikymo teisiniai padariniai	34
2.3. Procesiniams dokumentams taikomi reikalavimai kreipiantis prejudicinio sprendimo.	40
3. TEISINGUMO TEISMO JURISDIKCIJOS RAIDA LAISVĖS, SAUGUMO IR TEISINGUMO SRITYJE.....	45
3.1. Teisingumo Teismo jurisdikcija panaikinus ES sutarties 35 ir EB sutarties 68 straipsnius	46
3.2. Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka institutas.....	49
IŠVADOS	54
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	57
SANTRAUKOS.....	66
SUMMARY	67

IVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra, įtvirtinta sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 267 straipsnyje¹ (buvusiame Europos Bendrijos sutarties 234 straipsnyje) yra viena iš valstybių narių teismų ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT, Teisingumo Teismas) bendradarbiavimo formų, kuria siekiama užtikrinti Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės vystymą, ES institucijų teisės aktų galiojimo tikrinimą bei vienodą ir darnų Europos Sąjungos teisės aiškinimą ir taikymą visose valstybėse narėse. Plati bei išimtinė Teisingumo Teismo kompetencija aiškinti ES teisės aktus numatyta Europos Sąjungos sutarties (toliau – ESS)², kuri iš dalies yra pakeista Lisabonos sutartimi, 19 straipsnyje, kuriame nurodoma, kad valstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse, o Europos Sąjungos Teisingumo Teismas užtikrina, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės.

Minėto SESV 267 straipsnio 1 pastraipoje nurodoma tvarka, kuria remiantis yra organizuojamas prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros procesas. Pažymėtina, kad Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl: a) Sutarčių išaiškinimo ir b) Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo. Skirtingose šio straipsnio dalyse nurodoma skirtinga valstybių narių teismų diskrecija kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo - žemesnieji valstybių narių teismai turi teisę, kai tuo tarpu galutinės instancijos teismai turi pareigą kreiptis. Nepriklausomai nuo to, valstybės narės pripažino ir įsipareigojo laikytis Teisingumo Teismo jurisprudencijoje suformuotos Sąjungos teisės viršenybės nacionalinės teisės atžvilgiu, todėl ESTT priimtas prejudicinis sprendimas yra privalomas ne tik tiems teismams, kurie kreipėsi prejudicinio sprendimo sprendžiant pagrindinę bylą, tačiau ir kitiems teismams. Tai visu pirma yra grindžiama tuo, kad ESTT nepaskelbia naujos nuostatos, tačiau deklaratyviai išaiškina tam tikrą jau esamą nuostatą, kuri tampa Sąjungos teisės akto ar principo dalimi³. Be valstybių narių

¹ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. Suvestinė redakcija, OL 2016 C 202, p. 47-199.

² Europos Sąjungos sutartis. Suvestinės redakcija. OL 2016 C 202, p. 13-45.

³ MIKELSONE, G. The binding force of the case law of the Court of Justice of the European Union. *Jurisprudence*, 2013, 20(2), p. 478

teismų ES teisėje jiems numatytos diskrecijos kreiptis į Teisingumo Teismą, darbe bus tirama, ar yra nurodytos pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo išimtys bei pareigos nesilaikymo teisiniai padariniai valstybių narių galutinės instancijos teismams.

Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra yra akivaizdžiai svarbus, Europos Sąjungos teisėje įtvirtintas institutas. Valstybių narių teismų prašymai priimti prejudicinius sprendimus nagrinėjamos pagrindinėse bylose, sudaro didžiąją dalį visų Teisingumo Teismui pateiktų bylų. Remiantis Teisingumo Teismo teisminės veiklos statistikos duomenimis, sparčiai didėjantis prašymų skaičius ypatingai pastebimas 2016 metais, pažymėtina, kad iš visų 692 Teisingumo Teismo gautų bylų, 470 bylų buvo susijusios su prašymais priimti prejudicinius sprendimus, o tai rekordinis skaičius Teisingumo Teismo istorijoje⁴. Vėlesniais 2017 metais, pateikta 13 proc. daugiau prašymų, palyginti su ankstesniu 2016 metų rekordu⁵ (iš 739 bylų 533 prašymai priimti prejudicinius sprendimus), o 2018 metais, iš visų Teisingumo Teismo gautų bylų (849 gautos bylos), prašymai priimti prejudicinius sprendimus sudaro 67 proc. t. y. 568 bylos. Prejudicinių bylų skaičiaus didėjimą nulėmė ne vien poreikis gauti atsakymus į klausimus dėl Europos Sąjungos materialinės teisės aiškinimo, tačiau ir dėl teisės normų, reglamentuojančių konkrečiai prejudicinio sprendimo procedūrą, pvz., prejudiciniuose sprendimuose ESTT išaiškino, kas yra valstybės narės teismas pagal SESV 267 straipsnį arba kada valstybių narių teismai gali nesilaikyti straipsnyje numatytos pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.

Po Lisabonos sutarties įsigaliojimo buvo padaryti pakeitimai įvairiuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą. Išsamesnė šio instituto analizė reikalinga ne vien sistemingam Teisingumo Teismo praktikos ištyrimui, tačiau kartu ir naujai ES teisėje įtvirtintų normų aptarimui. Darbe atliekamas tyrimas gali būti reikšmingas ir teisę praktikuojantiems asmenims, kadangi jame bus pateikiama plati Teisingumo Teismo jurisprudencijoje suformuotų taisyklių analizė.

⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2016 [interaktyvus]. Liuksemburgas: Teisminė veikla, 2017, p. 13 [žiūrėta 2020 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-06/ra_2016_lt_web.pdf>

⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2017 [interaktyvus]. Liuksemburgas: Teisminė veikla, 2018, p. 12 [žiūrėta 2020 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-06/ra_2017_lt_web.pdf>

Darbo tikslas. Magistro darbo tikslas – remiantis Teisingumo Teismo praktika, galiojančiomis teisės aktų nuostatomis bei teisine literatūra, išsamiai išanalizuoti prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros elementus ir po Lisabonos sutarties įsigaliojimo šiame institute įvykusių pokyčius bei raidą.

Darbo uždaviniai. Magistro darbo tyrimu siekiama įgyvendinti šiuos uždavinius:

- 1) Ištirti teisinius pagrindus, kuriais remiantis yra pradama prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra Teisingumo Teisme;
- 2) Ištirti prejudicinio sprendimo priėmimo procedūroje taikomos *acte clair* doktrinos problematiką;
- 3) Išanalizuoti pasekmes, taikomas valstybėms narėms, nesilaikant pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo;
- 4) Ištirti procesiniams dokumentams nustatytus reikalavimus, taikomus kreipiantis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, susijusius su Teisingumo Teismo procedūros reglamento (toliau – Procedūros reglamentas) pokyčiais;
- 5) Išanalizuoti prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros pokyčius, Teisingumo Teismui įgijus bendrąją jurisdikciją laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje.

Darbo objektas. Šio magistro darbo tyrimo objektas – Europos Sąjungos teisės ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos analizė prejudicinio sprendimo priėmimo kontekste.

Tyrimo metodai. Šiame magistro darbe naudojami metodai:

- 1) **Lingvistinis** - metodas naudotas terminų vartojimo prasmės atskleidimui bei atskirų sąvokų, tokių kaip „prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra“, „*acte clair*“ išaiškinimui.
- 2) **Sisteminis** – metodas pasirinktas tiriant prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros praktinį taikymą, kurį galima išnagrinėti tik atsižvelgus į sisteminius ryšius tarp Europos Sąjungos teisėje numatytų minėto instituto reglamentavimo aspektų ir Teisingumo Teismo praktikoje vyraujančio prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrai taikomų normų aiškinimo.

3) **Loginis** – metodas pasitelktas svaresniems argumentams pateikti analizuojant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos tendencijas prejudicinio sprendimo priėmimo procedūroje.

4) **Teleologinis** - metodas naudojamas siekiant išsiaiškinti teisės normų pobūdį, taikymo sferą ir normų prasmę teisės aktų kontekste.

5) **Lyginamasis** – metodas naudotas palyginti Europos Sąjungos teisės aktais Teisingumo Teismui nustatytą kompetenciją su jos praktiniu taikymu bei palyginti ES teisės aktų pakeitimus ir jų daromą įtaką Teisingumo Teismo jurisprudencijai, prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros srityje iki ir po Lisabonos sutarties įsigaliojimo.

Darbo originalumas. Šis magistro darbas iš kitų prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros tema rašytų darbų išsiskiria tuo, kad jame yra aptariami ne vien formalūs Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje įtvirtinti kriterijai, kuriais vadovaujantis yra kreipiamasi į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo priėmimo, tačiau kartu yra analizuojamas minėto instituto pokytis bei raida, tiriant Europos Sąjungos teisę bei lyginant Teisingumo Teismo praktiką po Lisabonos sutarties įsigaliojimo. Darbo naujumas taip pat pasireiškia tiriant *acte clair* doktrinos, išimties iš pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo priėmimo problematiką dėl jos griežtų kriterijų, Teisingumo Teismo praktikoje suformuoto mažiau griežto taikymo. Pažymėtina, kad Vilniaus universiteto teisės fakultete šia tema magistro darbų nebuvo rašyta.

Svarbiausi šaltiniai. Tiriant šio darbo objektą bei siekiant numatytų darbo uždavinių remtasi Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo, Teisingumo Teismo praktika, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo rekomendacijomis, kurios yra skirtos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Taip pat analizuojamos D. Prapiestytės, A. Limantės, I. Vėgėlės, V. Tamavičiūtės, P. Kūrio ir kitų Lietuvos teisininkų moksliniai darbai bei įžvalgos, užsienio šalių autorių moksliniai teisės straipsniai.

1. Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra

Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra, tai nacionalinių teismų bei Teisingumo Teismo bendradarbiavimo mechanizmas, kuris yra įtvirtintas Europos Sąjungos sutartyje. ESS 19 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad valstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse, o Europos Sąjungos Teisingumo Teismas užtikrina, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės. Tai yra pagrindinė Europos Sąjungos sutarties nuostata, kadangi išskyrus kelias išimtis, Sąjungos teisė yra įgyvendinama valstybių narių valdžios institucijų ar teismų, todėl už Sąjungos teisės taikymą pirmiausia yra atsakingos valstybės narės⁶. Kartu tai yra viena iš Teisingumo Teismo jurisdikcijos išraiškų, kurios pabaigoje yra pateikiamas motyvuotas sprendimas ar nutartis dėl ES teisės išaiškinimo ar galiojimo. Prejudicinio sprendimo procedūra yra tarpinė nacionaliniame teisme nagrinėjamos bylos proceso grandis, skirtingai nei tiesioginiai Teisingumo Teismui teikiami ieškiniai. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnio 1 pastraipoje nurodoma, kad Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl: a) Sutarčių išaiškinimo ir b) Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo.

Šioje darbo dalyje bus tiriami teisiniai pagrindai, kuriais remiantis yra pradedama prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra Teisingumo Teisme, siekiant nustatyti šios procedūros sampratą Europos Sąjungos teisėje bei nurodyti procedūros tikslą ir reikšmę.

1.1. Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros samprata

Siekiant nustatyti prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros sampratą Europos Sąjungos teisėje, yra svarbu ištirti instituto teisinius pagrindus ir taisykles, reglamentuojančius bylų nagrinėjimą šiame procese. Sampratos esmę padės atskleisti svarbiausių šio proceso etapų ir subjektų, galinčių jame dalyvauti, nustatymas.

⁶ LENZ, C. O. The role and mechanism of the preliminary ruling procedure [interaktyvus]. Fordman International Law Journal 1995, (Vol. 18, No. 2) p. 390 [žiūrėta 2020 m. vasario 1 d.].
Prieiga per internetą: <https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/frdint18&id=408&men_tab=srchresults>

Analizuojant prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą yra akivaizdu, kad jis vyksta nuosekliai, tam tikrais etapais, kurie yra vadinami stadijomis. Analogiškai valstybių narių vidaus proceso teisei galima išskirti tokias prejudicinio sprendimo priėmimo proceso stadijas: prejudicinės bylos iškėlimas, pasirengimas nagrinėti prejudicinę bylą, teisminis nagrinėjimas ir prejudicinių sprendimų vykdymas⁷.

Kalbant apie prejudicinės bylos iškėlimą, pirma turime išsiaiškinti, kas gali pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Pagal SESV 267 straipsnio 2 pastraipą, bet kuris valstybės narės teismas, sprendžiant bylą, manydamas, kad sprendimui priimti reikia nutarimo byloje kilusiu klausimu, gali prašyti Teisingumo Teismą priimti dėl jo prejudicinį sprendimą. Sutartyse numatyta pareiga užtikrinti vienodą ES teisės taikymą neabejotinai turėjo įtakos Teisingumo Teismui pasirenkant nacionalinės teisės atžvilgiu plačią sąvokos „teismas“ reikšmę pagal SESV 267 straipsnį. Remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, sprendžiamas, ar institucija, pateikianti prejudicinį klausimą, yra teismas, kaip nurodyta SESV 267 straipsnyje, Teisingumo Teismas atsižvelgia į visas bylos aplinkybes⁸ bei jo praktikoje suformuluotus kriterijus teismui nustatyti. Šis terminas Sąjungos teisėje turi savarankišką reikšmę ir apibrėžimą, kurį galime rasti skaitant ESTT jurisprudenciją. Teismo sąvoka prejudicinio sprendimo priėmimo procedūroje yra laikoma atskira bei savarankiška, todėl nors tam tikros institucijos, prašančios priimti prejudicinį sprendimą, pagal jų įgyvendinamų funkcijų pobūdį valstybių narių vidaus teisės prasme negalėtų būti pripažįstamos teismais, ES teisėje, ir būtent SESV 267 straipsnio taikymo apimtimi, teismo sąvoką reikia aiškinti platesniaja prasme. Taikant vienodą ES teisės taikymo principą, teismo apibrėžimas, turi ne vien savarankišką reikšmę Europos Sąjungoje, tačiau kartu neturi priklausyti nuo nacionalinių sąvokų. Teisingumo Teismo jurisprudencijoje yra išskiriami instituciniai bei funkciniai kriterijai teismo sąvokai ES teisėje nustatyti. Prie institucinių kriterijų yra priskiriama įstatymų taikymas, privaloma jurisdikcija, nepriklausomumas bei nuolatinė veikla, kai tuo tarpu,⁹ funkciniais kriterijais yra

⁷ PRAPIESTYTĖ, D. *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 18

⁸ KUSTRA, A. Reading the Tea Leaves: The Polish Constitutional Tribunal and the Preliminary Ruling Procedure. *German law journal*, 2015, (Vol. 16 No. 06), p. 1543

⁹ PRAPIESTYTĖ, D. Teismo samprata pagal sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, Nr. 3(4), p. 1214, 1215

laikomi ginčo nagrinėjimo funkcija, teisingumo vykdymo funkcija, teismo pobūdžio sprendimo priėmimas¹⁰. Išskiriamas pagrindinis funkcinių kriterijų pranašumas yra tas, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismą pasiekia daugiau kreipimūsi dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, dėl ko tikėtina, kad ES teisė bus teisingai ir nuosekliai taikoma valstybėse narėse. Pagrindinis funkcinio požiūrio trūkumas yra tas, kad ESTT gali būti per daug apkrautas prašymais priimti prejudicinius sprendimus¹¹.

Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pateikiami konkretūs pavyzdžiai, kas ES teisėje yra arba nėra laikoma teismu. Byloje *Corbiau*, mokesčių direktorius Liuksemburge nebuvo laikomas teismu ir negalėjo kreiptis į ESTT, kadangi jis nebuvo nepriklausomas nuo Liuksemburgo mokesčių inspekcijos, kadangi tarp direktoriaus ir inspekcijos buvo institucinis ryšys¹². ESTT taip pat atsisakė priimti prejudicinį sprendimą *Borker* byloje, kurioje Paryžiaus advokatų taryba nebuvo pripažinta teismu, nes ji neatliko jokių teisminių funkcijų, nes nenagrinėjo ginčo, tik turėjo pateikti nuomonę¹³. Visgi Italijos magistratas, kuris ir pradžių veikia kaip prokuroras, o vėliau – kaip ekspertas, ir kuris vykdo ne tik teisminę, tačiau ir kitas užduotis pripažintas teismu pagal SESV 267 straipsnį. ESTT priėmė kreipimąsi motyvuodamas tuo, kad prašymas buvo pateiktas subjekto veikiančio nepriklausomai ir pagal įstatymus¹⁴.

Vėlesnėje Teisingumo Teismo praktikoje nustatant, ar tam tikra institucija yra teismas pagal SESV 267 straipsnį, kaip ir anksčiau suformuluotoje ESTT jurisprudencijoje, yra atsižvelgiama į aplinkybių visumą. Byloje *Secretaria Regional de Saúde dos Açores* ESTT priminė, kad reikia įvertinti tai, ar institucija yra įsteigta pagal įstatymus ir yra nuolatinė, ar jos jurisdikcija yra privaloma, ar procesas joje yra grindžiamas rungimosi principu, ar ji taiko teisės aktus bei yra nepriklausoma¹⁵. Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas nurodė, kad Tribunal de Contas (Audito Rūmai) negalima laikyti teismu, kadangi

¹⁰ *Ibid.*, p. 1218

¹¹ KACZOROWSKA, A. *European Union Law. The USA and Canada*: Routledge, third edition 2013, p. 348

¹² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1993 m. kovo 30 d. sprendimas *Pierre Corbiau prieš Administration des contributions* C-24/92, EU:C:1993:118

¹³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1980 m. birželio 18 d. nutartis *Borker* 138/80, EU:C:1980:162

¹⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1987 m. birželio 11 d. sprendimas *Pretore di Salò prieš Persons Unknown* C-14/86, EU:C:1987:275

¹⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. balandžio 25 d. nutartis *Secretaria Regional de Saúde dos Açores* C-102/17, EU:C:2018:294 p. 31

negalima nustatyti, kad ši institucija yra nepriklausoma, bei kad vykdo teisminę funkciją.

Naujausioje Teisingumo Teismo praktikoje, byloje *Banco de Santander* taip pat buvo siekiama išsiaiškinti ar Ispanijoje veikiantis Tribunal Económico-Administrativo Central (Centrinis ekonominių ir administracinių bylų teismas) yra teismas kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį. Nagrinėjamoje byloje nurodoma, kad vienas svarbiausių kriterijų į kuri reikia atsižvelgti atliekant vertinimą yra tai, ar tam tikra institucija atitinka nepriklausomumo kriterijų. Šiomis aplinkybėmis reikia pabrėžti, kad nacionalinių teismų nepriklausomumas pirmiausia yra būtinas tam, kad tinkamai veiktų teismų bendradarbiavimo sistema, kurią įgyvendina SESV 267 straipsnyje numatytas kreipimosi dėl prejudicinio sprendimo priėmimo mechanizmas¹⁶. Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, sąvoka „nepriklausomumas“ apima du aspektus. Pagal pirmąjį, išorinį aspektą reikalaujama, kad atitinkama institucija savo funkcijas vykdytų visiškai autonomiškai, jos nesaistytų jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai¹⁷. Antruoju aspektu reikalaujama, kad būtų laikomasi vienodo nešališkumo bylos šalių atžvilgiu¹⁸. Šioje byloje ESTT pakartoja *Corbiau* sprendime suformuluotą taisyklę, kad sąvoka „nepriklausomumas“, kuri yra neatskiriama nuo teisminės funkcijos reiškia, kad institucija turi būti trečiasis asmuo sprendimą, dėl kurio pareikštas ieškinys, priėmusios valdžios institucijos atžvilgiu¹⁹. Aptariamam atveju Teisingumo Teismas atsisakė priimti prašymą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo motyvuodamas tuo, kad Tribunal Económico-Administrativo Central neatitiko nepriklausomumo kriterijaus, kadangi vykdomoji valdžia turėjo galimybę neteisėtai kištis į institucijos narių veiklą, daryti jiems spaudimą, taip pat institucija negalėjo būti pripažinta turinti trečiojo asmens statusą.

Valstybės narės teismas į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo gali kreiptis nustatęs, kad siekiant priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje reikia išspręsti vienos arba kelių Sąjungos teisės nuostatų aiškinimo ar jų galiojimo klausimą²⁰. Teisingumo Teismas, atsižvelgdamas į sukauptą patirtį,

¹⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2020 m. sausio 21 d. sprendimas *Banco de Santander* C-274/14, EU:C:2020:17 p. 56

¹⁷ *Ibid.*, p. 57

¹⁸ *Ibid.*, p. 61

¹⁹ *Ibid.*, p. 62

²⁰ KŪRIS, P. Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Bendrijų Teisingumo Teisme. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 6(84), p. 9

atnaujintose 2019 m. „Rekomendacijose nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo (toliau – Rekomendacijos), nurodo, kad „Teisingumo Teismas gali priimti sprendimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą tik tuo atveju, jeigu nagrinėjamoje pagrindinėje byloje taikytina Sąjungos teisė. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas būtinai turi nurodyti visas svarbias faktines ir teisines aplinkybes, kuriomis remdamasis jis mano, kad byloje gali būti taikomos Sąjungos teisės nuostatos“²¹. Jei norint išspręsti bylą paskutinės instancijos teisme reikia atsakyti į Sąjungos teisės klausimą, tas teismas privalo pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą²². Taip pat jei toks klausimas keliamas valstybės narės teisme nagrinėjamoje byloje dėl įkalinimo įstaigoje esančio asmens, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas imasi veiksmų kuo greičiau. Įpareigojantis teisinis šaltinis yra teismų praktika, kuria yra vadovaujama tiek prejudiciniuose, tiek kituose sprendimuose. Nėra prasmės kreiptis į ESTT kiekvienu ES teisės aiškinimo klausimu, kai į iškeltą klausimą jau buvo atsakyta kitame Europos Sąjungos Teisingumo Teismo priimtame sprendime²³.

Valstybių narių nacionaliniai teismai į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo kreipiasi vis dažniau, tai galima matyti iš išnagrinėtų bylų skaičiaus: 2014 - 2016 metais Teisingumo Teismas išnagrinėjo 1334 bylas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo iš visų 2074 Teisingumo Teismo gautų bylų, kai tuo tarpu 2016 - 2018 metais nacionaliniai teismai iškilus teisės aiškinimo klausimui į Teisingumo Teismą kreipėsi prašydami priimti prejudicinį sprendimą 1571 byloje (Teisingumo Teisme bendrai gautos 2280 bylos).

Taigi apibendrinant galima teigti, kad prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra, tai mechanizmas, kuris užtikrina nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimą, vienodą ES teisės aiškinimą, taikymą bei išsprendžia su jos galiojimu susijusius klausimus. Teisingumo Teisme didėjantis išnagrinėtų bylų dėl prejudicinio sprendimo priėmimo skaičius rodo augančią valstybių narių

²¹ Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL 2019 C 380, p. 9.

²² LENZ, C. O. The role and mechanism of the preliminary ruling procedure [interaktyvus]. Fordman International Law Journal 1995, (Vol. 18, No. 2) p. 395 [žiūrėta 2020 m. KADA d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/frdint18&id=408&men_tab=srchresults>

²³ MIKELSONE, G. The binding force of the case law of the Court of Justice of the European Union. Jurisprudence, 2013, 20(2), p. 480

teismų tendenciją kreiptis į Teisingumo Teismą dėl klausimų susijusių su Europos Sąjungos teisės taikymu.

1.2. Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros tikslas ir reikšmė

Pagrindinis prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros tikslas yra neleisti atsirasti teismų sprendimų, kurie yra priimti taikant Europos Sąjungos teisę, skirtumams ir užtikrinti vienodą ES teisinių nuostatų aiškinimą visose valstybėse narėse. Pagrindinėse sutartyse nustatyta procedūra sudarė Teisingumo Teismui pagrindą priimti svarbius sprendimus, kurie, be kita ko, laipsniškai apibrėžė nacionalinių ir ES teisinių sistemų santykį. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje numatyta procedūra, kaip vienas iš svarbiausių ES teismų sistemos aspektų, padarė didžiulį poveikį darniai ES teisės plėtrai bei nacionalinių teismų ir ES teismų bendradarbiavimui²⁴. Ši procedūra suteikia garantiją, kad Sąjungos teisė bus taikoma ir aiškinama vienodai visose valstybėse narėse. Teisingumo Teismas yra ne kartą pabrėžęs, kad yra svarbu išlaikyti ES teisinės sistemos vienodumą, kurį siekiama palaikyti prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra.

Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra ne kartą panaudota, kaip pagrindas gilinti Europos integraciją. Pagrindiniai ES teisės principai, tokie kaip tiesioginio veikimo principas, ES teisės viršenybės principas ir valstybės narės atsakomybės už padarytą žalą asmenims ES teisės pažeidimais principas, buvo suformuoti ir vėliau plėtojami prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros metu. Be to, ši procedūra taip pat prisidėjo prie asmenų teisinės apsaugos. Tai suteikia jiems galimybę per nacionalinius teismus kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą.

Kalbant apie prejudicinio sprendimo priėmimo institutą, kaip apie pagrindinę nacionalinių teismų ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bendradarbiavimo formą yra svarbu paminėti tai, kad šis bendradarbiavimas yra būtinas ne vien siekiant užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą ir taikymą, tačiau yra svarbu tai, kad Sutartys nenustato jokių viršenybės ar pavaldumo santykių tarp Europos Sąjungos ir nacionalinių teismų. Iš tikrųjų tokie santykiai yra grindžiami partnerystės ryšiais. Nesant sistemos, leidžiančios pateikti

²⁴ KUSTRA, A. Reading the Tea Leaves: The Polish Constitutional Tribunal and the Preliminary Ruling Procedure. German law journal, 2015, (Vol. 16 No. 06), p. 1543.

Teisingumo Teismui apeliaciją dėl nacionalinių teismų sprendimų, prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra yra priemonė, kuria užtikrinama, kad nėra skirtingos tam tikros ES teisės nuostatos interpretacijos valstybių narių nacionaliniuose teismuose. Be šios procedūros tai galėtų būti lengvai įgyvendinama, nes nacionaliniai teismai taiko ES teisę nepriklausomai vienas nuo kito ir visada yra daugiau ar mažiau veikiami nacionalinės teisinės sistemos²⁵.

Taigi Teisingumo Teismo jurisprudencija, teisės doktrina bei Europos Sąjungos teisės aktai išskiria šiuos prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros tikslus: Europos Sąjungos teisės vystymas, ES institucijų teisminės kontrolės funkcija susijusi su ES institucijų teisės aktų galiojimo tikrinimu, vienodo ir darnaus ES teisės aiškinimo ir taikymo užtikrinimas visose valstybėse narėse bei teismo bendradarbiavimo ir ginčų sprendimo funkcija.

Detaliau apžvelgiant kiekvieną iš paminėtų tikslų 1) Europos Sąjungos teisės vystymuisi didelę reikšmę turėjo tai, kad dauguma bylų, kurios pradedamos nagrinėti Teisingumo Teisme, yra bylos, iškeltos pagal SESV 267 straipsnį. Institutas tapo priemone Teisingumo Teismui kuriant bei formuojant ES teisę ir nustatant santykius tarp Sąjungos teisės ir nacionalinių teismų sistemų²⁶. Svarbiausi ES teisės principai suformuoti prejudicinio sprendimo procese. Byloje *Van Gend en Loos*²⁷ Teisingumo Teismas įtvirtino Europos Sąjungos teisės tiesioginio veikimo mechanizmą, kuris suteikė galimybę piliečiams remtis ES teise tiesiogiai nacionaliniuose teismuose, o bylos *Costa v. E.N.E.L*²⁸ prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas išaiškino ES teisės viršnacionalinį pobūdį ir šios teisės sistemos savitumą lyginant su kitomis teisės sistemomis.

2) Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Sąjungos teisės aktų galiojimo tikrinimui yra svarbi, tuo kad, neretai tai yra laikoma viena pagrindinių asmens teisių apsaugos užtikrinimo priemonių, kuri suteikia galimybę privatiems asmenims ginti ES priimtais teisės aktais pažeistas jų teises ir teisėtus interesus per nacionalinio teismo pateikiamą prašymą Teisingumo Teismui priimti

²⁵ KACZOROWSKA, A. *European Union Law. The USA and Canada*: Routledge, third edition 2013, p. 340

²⁶ FAIRHURST, J. *Law of European Union*. England: Pearson Longman, eighth edition 2010, p. 174.

²⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1963 m. vasario 5 d. sprendimas *van Gend en Loos* C-26/62, EU:C:1963:1.

²⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1964 m. liepos 15 d. sprendimas *Costa* C- 6/64, EU:C:1964:66

prejudicinį sprendimą dėl ES teisės akto galiojimo²⁹. Tokiu atveju atskiri fiziniai ar juridiniai asmenys, pasinaudodami prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros institutu, gali įgyvendinti bei apsaugoti savo teises numatytas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 263 straipsnio 4 dalyje. Visgi, prejudicinio sprendimo procedūros, kaip vienos iš privačių asmenų teisių gynimo priemonių, nereiktų laikyti absoliučia, kadangi nacionalinis teismas, įskaitant paskutinės instancijos teismą, gali manyti, kad ES teisės aktas yra aiškiai galiojantis, todėl kreipimasis dėl prejudicinio sprendimo yra nereikalingas³⁰.

3) Procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo yra grindžiamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir valstybių narių glaudžiu bendradarbiavimu³¹. Šis mechanizmas yra reikšmingas siekiant išvengti skirtingo ES teisės aiškinimo atskirose valstybėse narėse, kadangi nacionaliniai teismai turi teisę, o tam tikrais atvejais pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo konkrečiu klausimu dėl ES teisės aktų aiškinimo ar galiojimo. Bendradarbiavimas tarp nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo yra vienintelė forma, kuria galima užtikrinti dvišalių teisinių santykių organizavimą, išsaugantį teismų nepriklausomumą, kadangi valstybių narių ir Teisingumo Teismo santykiai nėra grindžiama hierarchiniais ar pavaldumo ryšiais³². Generalinis advokatas Evgeni Tanchev neseniai savo išvadoje byloje *A.K. (Indépendance de la chambre disciplinaire de la Cour suprême)* pažymėjo, kad: „nacionalinių teismų nepriklausomumas pirmiausia yra būtinas tam, kad tinkamai veiktų teismų bendradarbiavimo sistema, kurią įgyvendina SESV 267 straipsnyje numatytas kreipimosi dėl prejudicinio sprendimo priėmimo mechanizmas“, ir kad šiuo mechanizmu „gali naudotis tik Sąjungos teisę taikanti institucija, kuri, be kita ko, atitinka šį nepriklausomumo kriterijų“³³. Generalinis advokatas Henrik Saugmandsgaard Øe išvadoje, kurią pateikė byloje *Deutsche Umwelthilfe nurodė*, kad nacionaliniai teismai turi pareigą užtikrinti ES teisės veiksmingumą, o Europos Sąjungos sutartyje

²⁹ TAMAVIČIŪTĖ, V. *Prejudicinis sprendimas dėl Europos Sąjungos teisės akto galiojimo*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 17.

³⁰ LIMANTĖ, A. Prejudicinio sprendimo procedūros kaip alternatyvos privačių subjektų teikiamiems ieškiniams dėl ES teisės akto panaikinimo trūkumai. *Teisė*, 2011, t. 79, p. 51.

³¹ Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL 2019 C 380, p. 2

³² KŪRIS, P. Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Bendrijų Teisingumo Teisme. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 6(84), p. 7,8

³³ Generalinio advokato Evgeni Tanchev išvada pateikta 2019 m. birželio 27 d. byloje *A.K. (Indépendance de la chambre disciplinaire de la Cour suprême)* C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:551, p. 110

numatytas bendradarbiavimo principas reikalauja imtis visų tinkamų priemonių, kuriomis būtų užtikrintas institucijų aktuose nustatytų įpareigojimų vykdymas³⁴. Teisingumo Teismas sutiko su šiais generaliniais advokatais ir jų išsakytais teiginiais dėl valstybių narių ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo svarbos bei minėtuose sprendimuose rėmėsi jų pateiktomis išvadomis.

4) Bene svarbiausiu ir pagrindiniu prejudicinio mechanizmo tikslu gali būti išskiriamas vienodas ir darnus ES teisės aiškinimas ir taikymas. Europos Sąjungos sutarties 267 straipsnyje numatytas kreipimasis dėl prejudicinio sprendimo priėmimo yra esminis Europos Sąjungos teisės mechanizmas, kuriuo yra siekiama užtikrinti vienodą šios teisės aiškinimą ir taikymą Sąjungoje, suteikiant valstybių narių teismams priemonę, kuria naudojantis prejudicine tvarka galima pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui klausimus dėl ES teisės išaiškinimo³⁵. ESTT išaiškinimas nėra nuomonė, tai yra sprendimas ar motyvuota nutartis, todėl jis yra privalomas nacionaliniam teismui, kuriam yra skirtas, nagrinėjant atitinkamą bylą. Išaiškinimas taip pat yra privalomas kitiems nacionaliniams teismams, kurie sprendžia iš esmės tapačias problemas³⁶. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo atliekamas ES teisės aiškinimas turi didelę reikšmę, kadangi ši teisė yra integruota į nacionalinės teisės sistemas, tiesiogiai taikoma, o esant kolizijai ES teisei yra teikiamas prioritetas, taip užtikrinant vienodą šios teisės aiškinimą ir taikymą³⁷.

Prejudicinio sprendimo procedūra yra reikšminga, kadangi šiuo institutu yra ne vien užtikrinamas vienodas Europos Sąjungos teisės aiškinimas bei taikymas visose ES valstybėse narėse, kuris yra pasiekiamas darniu valstybių narių bei Teisingumo Teismo bendradarbiavimu, tačiau kartu prejudicinio sprendimo procedūra yra naudojama kaip pagrindas gilinti Europos integraciją.

³⁴ Generalinio advokato Henrik Saugmandsgaard Øe išvada pateikta 2019 m. lapkričio 14 d. byloje

Deutsche Umwelthilfe C–752/18, EU:C:2019:972, p. 35

³⁵ Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL 2019 C 380, p. 1

³⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Apie Teisingumo Teismą [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/lt/>

³⁷ PRAPIESTYTĖ, D. *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 7

2. Nacionalinių teismų vaidmuo prejudicinio sprendimo priėmimo procese

Nacionalinio teismo vaidmuo įgyvendinant Europos Sąjungos teisę negali būti atsiejamas nuo ES valstybių narių įsipareigojimų ir jų vykdymo. Valstybių narių įsipareigojimai yra pagrindžiami ES teisės nuostatomis, jie taip pat yra susiję su ES institucijų įsipareigojimais. Tai reiškia, jog nacionalinių teismų vaidmuo ES teisės srityje atsiskleidžia tada, kai yra tinkamai nustatyti abipusiai valstybių narių bei Europos Sąjungos institucijų įsipareigojimai bei teisės³⁸.

Bendro pobūdžio pareigos valstybėms narėms ir ES institucijoms nustatytos Europos Sąjungos sutartimi, po to, kai 2009 m. įsigaliojo Lisabonos sutartis. Europos Sąjungos Sutarties 4 straipsnio 3 dalies nuostatomis valstybėms narėms yra įtvirtinama pareiga tam tikrais atvejais veikti, ar susilaikyti nuo veiksmų. ESS 4 straipsnio 3 dalimi yra nustatomas ne vien valstybių narių bei ES institucijų bendradarbiavimas, taip įveikiant integracines kliūtis, tačiau ir tam tikri ES institucijų įsipareigojimai valstybėms narėms. Prejudicinio sprendimo priėmimo teismo procesas yra labai svarbus teisinei, taigi ir ekonominei bei politinei Europos integracijai, nes jis leidžia viršnacionalinę ES teisės vykdymą nacionaliniuose teismuose. Vis dėl to, nors ir yra sutariama dėl prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros svarbos integracijai, tačiau kyla nesutarimų, kodėl ji yra naudojama. Pavyzdžiui, kai kurie mokslininkai mano, kad tarpvalstybiniai interesai nulemia prejudicinio sprendimo proceso naudojimą, kai tuo tarpu kiti mano, kad už jo naudojimą pirmiausia yra atsakingi nacionaliniai teismai. Nepaisant to, akivaizdu, kad pagal SESV 267 straipsnį tik ES valstybės narės nacionalinis teismas yra subjektas, kuris turi teisę ar pareigą nuspręsti dėl kreipimosi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo³⁹. ESTT jam suteikta kompetencija priimti prejudicinį sprendimą dėl ES teisės išaiškinimo bei taikymo gali įgyvendinti tik nacionalinių teismų iniciatyva, nesvarbu, ar pagrindinės bylos šalys prašė į jį kreiptis⁴⁰. Nei ginčo šalys, nei jų teisiniai atstovai, nei jokios kitos valdžios institucijos, kurios pagal tam tikras

³⁸ ŽALIMIENĖ, S. Nacionalinio teismo vaidmuo įgyvendinant Europos Sąjungos teisę ir teisinio saugumo principo pažeidžiamumas. Teisė, 2011, t. 78, p. 137

³⁹ MILINIS A., PRANEVIČIENĖ K. Conditions and circumstances which lead to application to the Court of Justice of the European Union and adoption of a preliminary ruling. Baltic Journal of law & politics, 2016, (Volume 9, number 2), p. 133

⁴⁰ Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL 2019 C 380, p. 3

tradicines teisines sistemas gali dalyvauti procese, negali priversti nacionalinio teismo kreiptis. Be to, nacionalinis teisėjas gali nuspręsti kreiptis į Teisingumo Teismą, net jei ginčo šalys neiškėlė šio klausimo, arba jei to prašo viena iš jų arba abi. ESTT nusprendė, kad šalys negali užginčyti nacionalinio teisėjo Teisingumo Teismui pateikto klausimo kaip nesvarbaus ginčo atveju⁴¹. Tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas yra atsakingas už teisingo sprendimo priėmimą, todėl tik jis, atsižvelgdamas į konkrečias tam tikros bylos aplinkybes, turi įvertinti, ar tam, kad jis galėtų priimti sprendimą yra būtina pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, taip pat turi įvertinti klausimų, kurie yra pateikiami Teisingumo Teismui svarbą⁴².

Valstybių narių nacionaliniai teismai privalo savo nuožiūra nuspręsti, ar norint priimti sprendimą reikia atsakyti į Sąjungos teisės klausimą, dar ir todėl, kadangi nacionaliniams teismams nėra leidžiama patiems aiškinti tam tikros ES teisės nuostatos tinkamumo. Iš esmės, Teisingumo Teismas nekontroliuoja nacionalinių teismų jurisdikcijos ar kitų nacionalinio proceso taisyklių laikymosi, todėl valstybių narių teismai turi gana plačią diskreciją prejudicinio sprendimo priėmimo procese. Teisingumo Teismas nustato valstybių narių teismams ribas, aiškiai įvardindamas kriterijus, kurių reikia laikytis, paduodant prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą turi atitikti šį reikalavimą: nacionalinis teismas turi kreiptis dėl Sąjungos teisės klausimo, kuris yra laikomas tinkamu prašymo dalyku, t. y., jis turi būti susijęs su ginču, kuriam taikoma Sąjungos teisė. Į klausimus dėl nacionalinės teisės aiškinimo arba kaip suderinti nacionalinę teisę su ES teise Teisingumo Teismas neatsako priimdamas prejudicinį sprendimą. Teisingumo Teismo funkcija prejudicinio sprendimo priėmimo procese nėra teikti patariamąsias nuomones, todėl nacionalinis teismas turėtų kreiptis į Teisingumo Teismą tik tokiu atveju, kai yra kilęs tikras ginčas. Visgi ESTT retai kada atmeta prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl tikro ginčo nebuvimo. Žvelgiant iš ESTT perspektyvos, jis ne kartą yra pareiškęs, kad jei pateiktas klausimas susijęs su ES teisės aiškinimu, Teisingumo Teismas iš principo privalo priimti sprendimą.

Nepriklausomai nuo to, valstybių narių nacionaliniai teismai pasinaudoja teise ar turi pareigą kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo, valstybės narės

⁴¹ KACZOROWSKA, A. *European Union Law. The USA and Canada*: Routledge, third edition 2013, p. 352

⁴² *Ibid.*, p. 3

nustatė ir pripažino Sąjungos teisės viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu, todėl ESTT priimtas prejudicinis sprendimas yra privalomas ne tik tiems teismams, kurie kreipėsi prejudicinio sprendimo sprendžiant pagrindinę bylą, tačiau ir kitiems teismams. Tai visu pirma yra grindžiama tuo, kad ESTT nepaskelbia naujos nuostatos, tačiau deklaratyviai išaiškina tam tikrą jau esamą nuostatą, kuri tampa Sąjungos teisės akto ar principo dalimi⁴³.

Šioje darbo dalyje bus tiriama valstybių narių teisė ir pareiga kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, analizuojamos išimties atleidžiančios nuo minėtos pareigos bei nurodomos pasekmės, taikomas valstybėms narėms, nesilaikant pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą. Skyriuje taip pat bus tiriami procesiniams dokumentams keliami reikalavimai, teismams esant poreikiui kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.

2.1. Nacionalinių teismų teisė kreiptis dėl prejudicinio sprendimo

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnio 2 pastraipoje yra sakoma, kad valstybės narės teisme iškilus klausimui dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ar galiojimo, tas teismas, manydamas, kad sprendimui priimti reikia nutarimo šiuo klausimu, gali prašyti Teismą priimti dėl jo prejudicinį sprendimą. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo rekomendacijose, kurios yra skirtos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo, nurodoma, kad kreipimasis dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, be kita ko, gali būti ypač naudingas tais atvejais, kai nacionaliniame teisme kyla naujas Sąjungos teisės aiškinimo klausimas, svarbus bendrajam interesui vienodai taikyti šią teisę, arba jei esamoje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nėra reikiamo išaiškinimo, atsižvelgiant į naują taikomą teisę ar naujas faktines aplinkybes⁴⁴. Kaip jau minėta anksčiau, būtent nacionalinis teismas gali geriausiai įvertinti ar jo nagrinėjamoje byloje yra reikalingas prejudicinis sprendimas ir, kurioje nacionalinio proceso stadijoje turi būti pateikiamas toks prašymas. Procesas ESTT yra pradedamas remiantis nacionalinio teismo pateiktu prašymu, todėl Teisingumo Teismas turi turėti visą informaciją, kuria remdamasis galėtų

⁴³ MIKELSONE, G. The binding force of the case law of the Court of Justice of the European Union. *Jurisprudence*, 2013, 20(2), p. 478

⁴⁴ Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL 2019 C 380, p. 5

patikrinti, ar turi kompetenciją atsakyti į jam pateiktus klausimus, o nustačius, kad tokia kompetencija turima, į pateiktus klausimus atsakyti naudingai. Tokiu atveju, nors ESTT jurisdikcijoje ir nėra nurodyta, kurioje konkrečioje proceso stadijoje nacionaliniai teismai turėtų prašyti priimti prejudicinius sprendimus, tačiau nacionaliniai teismai dėl prejudicinio sprendimo priėmimo turėtų kreiptis toje proceso stadijoje, kurioje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali tiksliai nurodyti pagrindinėje byloje taikomą teisę, nagrinėjamos bylos faktines aplinkybes bei joje kylančius teisinius klausimus. Dėl prejudicinio sprendimo priėmimo galima kreiptis ir tada, kai yra pasibaigę teisminiai ginčai, siekiant užtikrinti teisingumo vykdymą⁴⁵.

Nacionalinės proceso taisyklės negali apriboti nacionalinio teismo veiksmų laisvės perduoti bylą Teisingumo Teismui. ESTT pabrėžė, kad „nacionalinės teisės norma, pagal kurią teismas aukštesniojo teismo sprendimais yra saistomas teisinių klausimų, vien dėl šios priežasties negali atimti iš žemesnės instancijos teismo teisės numatytos SESV 267 straipsnyje, pateikti Teisingumo Teismui prejudicinius klausimus⁴⁶. Nacionalinis teismas, matydamas, kad vadovaudamasis aukštesniojo teismo atliktais teisės klausimų vertinimais gali priimti Europos Sąjungos teisės neatitinkantį sprendimą, turi teisę kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo. Žemesnieji nacionaliniai teismai turi tokią teisę, kadangi nacionaliniai teismai neperžengdami savo turimos kompetencijos ribų, turi pareigą taikyti Europos Sąjungos nuostatas bei užtikrinti jų veikimą, o reikiamais atvejais atsisakyti taikyti ES teisei prieštaraujančią nacionalinės teisės nuostatą⁴⁷. Ši Europos Sąjungos Teisingumo Teismo taisyklė suformuota *Rheinmühlen I*⁴⁸ sprendimu, kartu pažymint, kad yra nustatyta decentralizuotos valstybių narių teismų sprendimų atitiktis ES teisei kontrolės forma. Žemesnės instancijos teismai, remdamiesi tokia ESTT praktika, po to, kai aukštesnės instancijos teismas panaikino žemesnės instancijos teismo sprendimą ir bylą gražino nagrinėti iš naujo, galėjo nesivadovauti tuo, ką sako aukštesnės instancijos teismas, jei mano,

⁴⁵ *Ibid.*, p. 13

⁴⁶ KACZOROWSKA, A. *European Union Law. The USA and Canada*: Routledge, third edition 2013, p. 352, 353

⁴⁷ PRAPIESTYTĖ, D. *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 106, 107

⁴⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1974 m. sausio 16 d. sprendimas *Rheinmühlen I* 166/73, EU:C:1974:3

kad yra prieštaravimas ES teisei⁴⁹. Šia taisykle taip pat buvo vadovaujama *ERG ir kt.* Teisingumo Teismo sprendime, kuriame nurodoma, kad nacionalinis teismas, kurio sprendimas nėra galutinis, turi galimybę kreiptis į Teisingumo Teismą dėl jam rūpimų klausimų, jei mano, jog dėl aukštesnio teismo atlikto teisės klausimų vertinimo turi priimti Sąjungos teisės neatitinkantį sprendimą⁵⁰. Visgi Teisingumo Teismas yra suformulavęs išimtį leidimui nesivadovauti aukštesnės instancijos teismų sprendimais tais atvejais, kai nacionaliniai teismai kreipiasi į Teisingumo Teismą suformulavę tokius pat prejudicinius klausimus, kurios anksčiau yra pateikę aukštesnieji teismai.

Cartesio byloje, kurioje buvo patikslintos *Rheinmühlen II* sprendimo nuostatos, Teisingumo Teismas pasisakė, kad taikant nacionalinės teisės normas, susijusias su teise pateikti apeliacinį skundą, pirmosios instancijos teismo savarankiškai kompetencijai kreiptis į Teisingumo Teismą pagal SESV 267 straipsnį kiltų pavojus, jeigu apeliacinės instancijos teismas, pakeisdamas nutartį prašyti priimti prejudicinį sprendimą, ją panaikindamas ir šią nutartį priėmusį teismą įpareigodamas tęsti sustabdytą procesą, galėtų sukliudyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pasinaudoti Sutartimi garantuojama teise kreiptis į Teisingumo Teismą. Pagal SESV 267 straipsnį prejudicinio klausimo svarbos ir reikalingumo vertinimas iš principo priskiriamas tik nutartį dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmusio teismo atsakomybei su sąlyga, kad Teisingumo Teismas atlieka ribotą vertinimą pagal svarbumo prezumpciją⁵¹.

Ir vėlesnėje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje susijusioje su nacionalinio teismo teise kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo yra atkartojamos *Cartesio* byloje suformuluotos nuostatos. Teisingumo Teismo sprendime *Križan ir kt.* yra pažymima, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra dviejų teismų dialogas, kurio inicijavimas visiškai priklauso nuo to, ar nacionalinis teismas nuspręs, kad toks prašymas yra svarbus ir būtinas⁵². Byloje *Pohotovost'* Teisingumo Teimas nurodė, kad kalbant apie aplinkybę, kad dėl nutarties pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateiktas apeliacinis

⁴⁹ Generalinio advokato P. Cruz Villalón išvada pateikta 2010 m. birželio 10 d. byloje Elchinov C-173/09, EU:C:2010:336, p. 21

⁵⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. kovo 9 d. sprendimas *ERG ir kt.* C-379/08 ir C-380/08, EU:C:2010:127 p. 26

⁵¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Cartesio* C-210/06, EU:C:2008:723 p. 95

⁵² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2013 m. sausio 15 d. sprendimas *Križan ir kt.* C-416/10, EU:C:2013:8 p. 66

skundas, primintina, jog pagal SESV 267 straipsnį prejudicinio klausimo svarbos ir reikalingumo vertinimas iš esmės priskiriamas tik nutartį dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmusio teismo atsakomybei, išskyrus Teisingumo Teismo atliekamą ribotą vertinimą. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi padaryti išvadas dėl galimo sprendimo, priimto apeliacine tvarka apskundus nutartį pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, ir visų pirma nuspręsti, ar reikia savo prašymo priimti prejudicinį sprendimą neatsiimti, jį pakeisti ar atsiimti. Teisingumo Teismas, taip pat siekdamas aiškumo ir teisinio saugumo, privalo vadovautis nutartimi dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, kuri sukelia pasekmių, jei ji nebuvo atšaukta ar pakeista ją priėmusio teismo⁵³. 2019 metais priimtoje nutartyje *RH ESTT* pakartojo jau minėtą taisyklę, kad pagal SESV 267 straipsnį nacionaliniam teismui suteiktos kompetencijos kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo, nėra galima paneigti nacionalinėmis taisyklėmis, kurios apeliacinės instancijos teismui leidžia pakeisti sprendimą dėl kreipimosi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, panaikinti šį prašymą ir įpareigoti minėtą sprendimą priėmusį teismą atnaujinti sustabdytą procedūrą pagal vidaus teisę⁵⁴. Iš šios Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad tik nacionalinis teismas, kuris turi teisę kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo turi nuspręsti, ar apskritai yra reikalinga kreiptis į Teisingumo Teismą, taip pat tik jis gali nuspręsti, ar jau paduotą prašymą reikia pakeisti ar atsiimti.

Negalutinės instancijos teismams yra palikta plati diskrecijos teisė apsispręsti dėl kreipimosi į Teisingumo Teismą, dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, tačiau tokiai diskrecijos teisei yra taikomi tam tikri apribojimai. Nors kaip jau yra minėta, nacionaliniai teismai kiekvienu konkrečiu atveju turi savarankiškai įvertinti iškilusių ir su ES teise susijusių klausimų išaiškinimo būtinumą, visgi nesikreipimas į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo gali būti laikomas pagrindu kelti klausimą dėl teisės į teisingą teismą pažeidimo tiek pagal nacionalinę teisę, tiek pagal Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio 1 dalį⁵⁵. Nacionaliniams teismams suteikta diskrecija taip pat galima

⁵³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. vasario 27 d. sprendimas *Pohotovost' C-470/12*, EU:C:2014:101 p. 31, 32

⁵⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. vasario 12 d. nutartis *RH C-8/19 PPU*, EU:C:2019:110 p. 40

⁵⁵ VĚGĚLĚ, I. Nacionalinių teismų teisė ir pareiga kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 7(97), p. 42

pakenkti ES teisės aktų vienodumui. Tačiau negalutinės instancijos teismams paliktos teisės kreiptis prejudicinio sprendimo idėja yra ta, kad, viena vertus, esant akivaizdžiai neteisingsiems žemesniųjų teismų sprendimams ES teisės klausimais, apeliacija aukštesniajam teismui ištaisys šią klaidą. Kita vertus, paskutinės instancijos teismams nustatyta pareiga kreiptis prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą užkirs kelią nacionalinės teisės aktų neatitikimui ES teisei.

Tai, kaip nacionaliniai teismai naudojami jiems SESV numatyta bendradarbiavimo galimybe su Teisingumo Teismu, parodo ir nuolat didėjantis bylų skaičius ESTT, o iš valstybių narių gaunami prašymai priimti prejudicinį sprendimą sudaro didžiąją dalį visų Teisingumo Teismo gaunamų bylų. Remiantis Teisingumo Teismo teisminės veiklos statistikos duomenimis iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo 2007 m. Teisingumo Teismui pateikti 256 prašymai priimti prejudicinį sprendimą, kai tuo tarpu 2009 metais 302, o 2014 m. pateikti 428 prašymai. Lisabonos sutarties poveikis valstybių narių teismams pasinaudoti jiems suteikta teise prašyti Teisingumo Teismo priimti prejudicinį sprendimą dėl ES teisės išaiškinimo pastebimas 2016 metais, pažymėtina, kad 470 bylų buvo susijusios su prašymais priimti prejudicinį sprendimą, o tai rekordinis skaičius Teisingumo Teismo istorijoje⁵⁶. Vėlesniais 2017 metais, pateikta 13 % daugiau prašymų, palyginti su ankstesniu 2016 m. rekordu⁵⁷, o 2018 m., iš visų Teisingumo Teismo gautų bylų (849 gautos bylos), prašymai priimti prejudicinį sprendimą sudaro 67 proc. t. y. 568 bylos. Pagrindinės valstybės narės, iš kurių šiais metais gauti prašymai priimti prejudicinį sprendimą yra Vokietija, kuri pateikė 78 prašymus, Italija pateikusi 68 prašymus, Ispanija, Prancūzija bei Belgija.

Apibendrinant galima teigti, kad atsižvelgiant į nusistovėjusias ir Teisingumo Teismo praktikoje suformuluotas nuostatas, taisyklė išlieka ta pati - tik nacionalinis teismas gali nuspręsti ar yra reikalas kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, taip pat tik šis teismas gali priimti sprendimą tokį prašymą pakeisti ar atsiimti. Darbe pateiktoje teismų kreipimosi

⁵⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2016 [interaktyvus]. Liuksemburgas: Teisminė veikla, 2017, p. 13 [žiūrėta 2020 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-06/ra_2016_lt_web.pdf>

⁵⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2017 [interaktyvus]. Liuksemburgas: Teisminė veikla, 2018, p. 12 [žiūrėta 2020 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-06/ra_2017_lt_web.pdf>

į ESTT apžvalgoje pastebimas akivaizdus Lisabonos sutarties pokyčių rezultatas - valstybių narių nacionaliniai teismai pradėjo dažniau kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo pagrindinėje nagrinėjamoje byloje. Tai parodo pokytį Europos Sąjungos teisėje, kadangi sutartyje įtvirtintos nuostatos paskatinusios teismus kreiptis į Teisingumo Teismą padeda užtikrinti Sąjungos teisės tikslų įgyvendinimą.

2.2. Nacionalinių teismų pareiga kreiptis dėl prejudicinio sprendimo

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnio 3 pastraipoje nurodoma, kad iškilus klausimui dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ar galiojimo nagrinėjant bylą valstybės narės teisme, kurio sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiamas teismine tvarka, tas teismas dėl jo kreipiasi į Teismą. Teisingumo Teismo Rekomendacijose įtvirtintoje nuostatoje, susijusioje su nacionalinių teismų pareiga kreiptis į Teisingumo Teismą dėl ES teisės aiškinimo pažymima, kad: „Klausimui kilus nagrinėjant bylą teisme, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau skundžiami teismine tvarka, toks teismas vis dėlto privalo pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą išskyrus atvejus, kai šiuo klausimu jau yra suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija ar kai teisingas nagrinėjamos teisės normos aiškinimas nekelia jokių pagrįstų abejonių“⁵⁸. Tokia kreipimosi į ESTT taisyklė nustatyta, kadangi valstybių narių nacionaliniai teismai taiko ES teisę savo nacionalinės teisės praktikoje, jie turi pareigą laikytis ir vadovautis ESTT pateiktais Europos Sąjungos teisės išaiškinimais, taip pat tokiu būdu yra prisidedama prie Teisingumo Teismo jurisprudencijos raidos. Teisingumo Teismas aiškina, kad tokia nacionalinių teismų pareiga yra būtina ir buvo įtvirtinta siekiant užtikrinti sklandų bendradarbiavimą tarp nacionalinių teismų ir ES institucijų bei išvengti valstybių narių teisės normų neatitikties Europos Sąjungos teisei.

Teisingumo Teismo jurisprudencijoje teismų, kurių sprendimai negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka sąvoka yra dvejopa, kadangi jis pats išskiria aukščiausiųjų instancijų nacionalinius teismus ir nacionalinius teismus, kurių

⁵⁸ Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL 2019 C 380, p. 6

sprendimai negali būti apskundžiami⁵⁹. Teisės teorijoje yra dvi doktrinos, kuriomis remiantis apibrėžiami paskutinės instancijos teismai pagal SESV 267 straipsnį: abstrakčioji ir konkrečioji. Abstrakčioji doktrina nurodo, kad reguliavimo sričiai priskiriami tik tie teismai, kurie nacionalinėje teismų hierarchijoje užima aukščiausią vietą, todėl jų sprendimai iš principo negali būti skundžiami, o remiantis konkrečiąja doktrina galutinės instancijos teismui pripažintas teismas, kurio sprendimo konkrečioje byloje negalima apskusti aukštesniam teismui. ESTT jurisprudencija krypsta link konkrečiosios doktrinos⁶⁰, taip parodant, kad Teisingumo Teismas pagal SESV 267 straipsnį yra linkęs ne vien plačiai aiškinti teismo sąvoką nacionalinės teisės atžvilgiu, tačiau ir paskutinės instancijos teismo sąvoką.

Daugiausiai sunkumų praktikoje kelia konkrečiosios doktrinos taikymas, siekiant nustatyti, ar tam tikras valstybės narės nacionalinis teismas gali būti laikomas paskutinės instancijos teismu. Byloje *Lyckeskog* Teisingumo Teismas nurodė, kad nacionalinio apeliacinio teismo sprendimai, kuriuos šalis gali apskusti aukščiausiame teisme, SESV 267 straipsnio prasme nėra teismas, kurio sprendimai, pagal nacionalinę teisę negalėtų būti toliau apskundžiami apeliacine tvarka⁶¹. Ši nuostata buvo pakartota tiek *Cartesio*⁶² byloje, tiek vėlesnėje su šiuo klausimu susijusioje praktikoje, pavyzdžiui, byloje *Biuro podrózy „Partner“*⁶³. Sprendime *Aquino* Teisingumo Teismas sprendė, ar SESV 267 straipsnio 3 pastraipa turi būti aiškinama taip, kad teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę gali būti skundžiami, vis dėlto gali būti laikomas galutinės instancijos teismu, jeigu kasacinis skundas dėl šio teismo sprendimo nebuvo nagrinėtas, nes kasatorius atsisakė bylinėtis. Teisingumo Teismas šiuo atveju išaiškino, kad toks teismas, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje negali būti laikoma galutinės instancijos teismu, nes jos sprendimus gali kontroliuoti aukštesnė instancija, kurioje privatūs asmenys gali remtis Sąjungos teisėje jiems

⁵⁹ PRAPIESTYTĖ, D. *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 125.

⁶⁰ VĖGĖLĖ, I. Nacionalinių teismų teisė ir pareiga kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 7(97), p. 40, 41

⁶¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. birželio 4 d. sprendimas *Lyckeskog* C-99/00, EU:C:2002:329 p. 16

⁶² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Cartesio* C-210/06, EU:C:2008:723 p. 76

⁶³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Biuro podrózy „Partner“* C-119/15, EU:C:2016:987 p. 52

pripažįstamomis teisėmis⁶⁴. Tai reiškia, kad tokiu atveju, kai pats kasatorius atsisako pateikti nagrinėti kasacinį skundą, teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę gali būti skundžiami, negali būti laikomas galutinės instancijos teismu. *Roda Golf & Beach Resort SL* byloje sprendžiant ar nacionalinis teismas gali būti laikomas paskutinės instancijos teismu, lemiamą reikšmę turėjo tai, kad nacionalinis teismas savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodė, kad sprendimas, kurį jis turi priimti pagrindinėje byloje, bus paskutinės instancijos sprendimas⁶⁵.

Taigi kreipimasis su prašymu priimti prejudicinį sprendimą tampa privalomas valstybių narių teismams, kurių sprendimai negali būti apskundžiami, jei teismui norint priimti sprendimą reikia tam tikros Europos Sąjungos teisės nuostatos išaiškinimo. Iš pateiktos Teisingumo Teismo praktikos pavyzdžių galime matyti, kad sąvokos „galutinės instancijos teismas“ aiškinimas nėra pasikeitęs nuo aptariamo, vieno iš pirmųjų sprendimų, priimto 2002 metais, kai Teisingumo Teismas pirmuosius kartus pasisakė dėl paskutinės instancijos teismo sąvokos, todėl šiuo atveju nėra pastebima su prejudicinio sprendimo institutu susijusi raida.

2.2.1. Pareigos kreiptis dėl prejudicinio sprendimo išimtys

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad SESV 267 straipsnio 3 pastraipa įpareigoja paskutinės instancijos teismus prašyti priimti prejudicinius sprendimus kiekvieną kartą, kai kyla Europos Sąjungos teisės aiškinimo klausimas, tačiau šis įspūdis nėra teisingas, kadangi bėgant metams Teisingumo Teismas pripažino tris išimtis. Sujungtose bylose *Da Costa* Teisingumo Teismas pripažino *pirmąją išimtį - l'acte éclairé* (išaiškinto akto) teoriją, kuri nurodo, kad paskutinės instancijos teismams nėra būtina kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinių sprendimų, jei ESTT jau yra išaiškinęs tą patį klausimą ankstesnėje byloje⁶⁶. Taip yra tuo atveju, kai iškeltas klausimas yra iš esmės identiškas klausimui, kuriam jau buvo pateiktas prejudicinis sprendimas. Tačiau tai nereiškia, kad nacionaliniams teismams, nepaisant jų padėties nacionalinių teismų

⁶⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. kovo 15 d. sprendimas *Aquino* C-3/16, EU:C:2017:209 p. 36

⁶⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. birželio 25 d. sprendimas *Roda Golf & Beach Resort SL* C-14/08, EU:C:2009:395 p. 29

⁶⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1963 m. kovo 27 d. sprendimas *Da Costa en Schaake NV ir kt.* 28/62, 30/62, EU:C:1963:6 p. 75

hierarchijoje, neleidžiama pateikti to paties ar panašaus klausimo Teisingumo Teismui. *Cilfit* byloje ESTT aiškiai pareiškė, kad visi teismai turi visišką laisvę perduoti jiems bylą, jei mano, kad tai tikslinga⁶⁷. Minėtame *Cilfit* sprendime įtvirtinta *antroji išimtis* – teismas turėtų įvertinti pagrindinėje byloje kilusio klausimo tinkamumą atsižvelgiant į tai, ar pateiktas klausimas yra svarbus bylai⁶⁸ bei *trečioji išimtis* – susijusi su *l'acte clair* (aiškaus akto) teorija. Remiantis jurisprudencija, teismas, kuriame iškeliamas klausimas dėl tam tikros ES teisės nuostatos aiškinimo, turi kreiptis į kompetentingą Teisingumo Teismą, kad išspręstų šį klausimą, tačiau tik tuo atveju, jei yra nuostatos aiškinimo sunkumų, arba jei šiuo atžvilgiu kyla rimtų abejonių⁶⁹. Kitaip sakant, jei aptariama nuostata yra aiški ir jos esmė yra akivaizdi, teismas ją turėtų taikyti nedelsdamas. Byloje *X ir van Dijk* Teisingumo Teismas pakartojo, kad tik nacionaliniai teismai, kurių sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau skundžiami teismine tvarka, gali prisiimdami atsakomybę patys įvertinti, ar nagrinėjamas atvejis yra *acte clair*⁷⁰.

Teisingumo Teismas pridėjo tris reikalavimus, į kuriuos nacionalinis teismas turi atsižvelgti sprenddamas, ar nuostata yra aiški ir ar jos esmė nesukelia abejonių. *Pirmasis reikalavimas* - lingvistinė analizė, kurios metu nacionalinis teismas turi įvertinti, ar šis klausimas yra vienodai akivaizdus kitų valstybių narių teismams, atsižvelgiant į būdingus ES teisės bruožus. Kalbant apie lingvistinį aiškinimo kriterijų, yra verta paminėti, kad šiuo atveju ES teisėje yra susiduriama su tam tikrais papildomais sunkumais⁷¹. Sąjungos nuostatos yra rengiamos visomis oficialiomis dvidešimt keturiomis ES kalbomis, todėl akivaizdu, kad tokia kalbinė įvairovė gali kelti rimtus ES teisės nuostatos aiškinimo sunkumus, kai skirtingos kalbinės versijos nėra visiškai viena su kita suderintos ir visos versijos yra vienodai autentiškos, todėl ES teisės nuostatos aiškinimas reikalauja ir jos kalbinių versijų palyginimo⁷². Generalinis advokatas savo nuomonėje pateiktoje byloje *Melki ir Abdeli* taip pat nurodo, kad mažai tikėtina, kad nacionalinis teismas galėtų praktiškai pasinaudoti šia (labai susiaurėjusia)

⁶⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *Cilfit* 283/81, EU:C:1982:335 p. 15

⁶⁸ *Ibid.*, p. 10

⁶⁹ *Ibid.*, p. 16

⁷⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas *X ir van Dijk* C-72/14 ir C-197/14, EU:C:2015:564 p. 59

⁷¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *Cilfit* 283/81, EU:C:1982:335 p. 17

⁷² *Ibid.*, p. 18

galimybe, iškilusį ES teisės klausimą vertinti atsižvelgiant į ginčytinos Sąjungos teisės nuostatos įvairias kalbines versijas⁷³. *Antrasis reikalavimas* - susijęs su tikslaus kalbinių versijų sutapimo atveju. Europos Sąjungos teisėje yra vartojama jai būdinga savita terminologija. Reikia pabrėžti, kad teisinių sąvokų turinys Europos Sąjungos ir skirtingų valstybių narių teisėje nebūtinai yra tas pats⁷⁴. Tai gali būti vertinama kaip Sąjungos teisės autonomijos, kuri reiškia autonomiją tiek nuo tarptautinės, tiek nuo nacionalinės vidaus teisės, pasekmė⁷⁵. *Trečiasis reikalavimas* – nurodoma, kad reikia turėti omenyje, kad kiekviena Sąjungos teisės nuostata turi būti įvertinta atsižvelgiant į atitinkamą kontekstą bei aiškinama paisant ES teisės nuostatų visumos, jos tikslų bei raidos būklės tuo metu, kai nagrinėjama nuostata turi būti taikoma⁷⁶.

Teisingumo Teismo sprendimuose galime pastebėti griežtą *Cilfit* kriterijų taikymą, paskutinės instancijos nacionaliniams teismams siekiant pasinaudoti nurodytomis išimtimis, nesikreipti į ESTT prejudicinio sprendimo. Sprendime *Intermodal Transports* Teisingumo Teismas pakartoja anksčiau suformuluotas sąlygas – nurodė, kad prejudicinio sprendimo galima nesikreipti, kai iškeltas klausimas nėra svarbus bylai, kad dėl nagrinėjamos Sąjungos teisės nuostatos Teismas jau pateikė savo išaiškinimą arba, kad tinkamas Sąjungos teisės taikymas yra toks akivaizdus, kad nėra galimybių kilti pagrįstoms abejonėms, nacionalinis teismas turi būti įsitikinęs, kad tai bus taip pat akivaizdu kitų valstybių narių teismams ir Teisingumo Teismui⁷⁷. Be to, Teisingumo Teismas papildė *acte clair* kriterijų sakydamas, kad iš nacionalinio teismo negalima reikalauti, kad jis įsitikintų, jog ES teisės taikymas būtų taip pat akivaizdus ir neteisminėms institucijoms, pavyzdžiui, administracinėms institucijoms⁷⁸. Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad vertinant anksčiau nurodytas sąlygas reikia įvertinti ar tokia galimybė egzistuoja, atsižvelgiant į Sąjungos teisės savybes, konkrečius sunkumus, su kuriais susiduriama ją

⁷³ Generalinio advokato Ján Mazák nuomonė pateikta 2010 m. liepos 7 d. byloje *Melki ir Abdeli* C-188/10 ir C-189/10, EU:C:2010:319 p. 68 (31 išnaša)

⁷⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *Cilfit* 283/81, EU:C:1982:335 p. 19

⁷⁵ ITZCOVICH, G. The Interpretation of Community Law by the European Court of Justice. German law journal, 2009, (Vol.10 No. 5), p. 15

⁷⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *Cilfit* 283/81, EU:C:1982:335 p. 20

⁷⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. rugsėjo 15 d. sprendimas *Intermodal Transports* C-495/03, EU:C:2005:552 p. 33

⁷⁸ *Ibid.*, p. 39

aiškinant, ir riziką, kad teismų praktika Sąjungos viduje gali išsiskirti⁷⁹. Generalinis advokatas Tizzano byloje *Lyckeskog* taip pat nurodė, kad *Cilfit* kriterijų laikymasis turi būti griežtas, pabrėždamas, kad pareiga paskutinės instancijos teismams kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinių sprendimų priėmimo yra tiesiogiai nurodyta Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo, taigi pagal savo tikslus ir padarinius, tai yra vienas iš pagrindinių ir esminių Sąjungos teisinės sistemos principų, todėl bet koks nukrypimas nuo šio principo turi būti aiškinamas siaurai⁸⁰. Generalinis advokatas taip pat priminė, kad sprendime *Cilfit* yra nuosekliai pateikti kriterijai, kurie nacionaliniams teismams yra gairės leidžiančios nesivadovauti bendrąja taisykle, todėl dėl objektyvių sunkumų, kurie susiję su šių kriterijų taikymu neturi atsirasti dviprasmybių, turi būti paliekama vietos subjektyviam, tačiau ne savavališkam nacionalinių teismų ES teisės vertinimui. Kitu atveju galėtų būti pakenkta Europos Sąjungos teisės vientisumui bei jos viršenybei nacionalinės teisės atžvilgiu⁸¹. Teisingumo Teismas minėtame *Lyckeskog* sprendime sutiko su generalinio advokato pateikta išvada ir nurodė, kad valstybių narių teismų kreipimasis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo visų pirma yra siekis užtikrinti tinkamą ES teisės taikymą ir vienodą aiškinimą visuose valstybių narių teismuose⁸².

Sujungtose bylose *X ir van Dijk* Teisingumo Teismas *Cilfit* bylos kriterijus taikė šiek tiek švelniau, išplėsdamas nacionalinių paskutinės instancijos teismų diskreciją bei jų ir Teisingumo Teismo, kaip lygiaverčių partnerių bendradarbiavimo sampratą, sprendžiant dėl prejudicinio sprendimo poreikio. Nors sprendime ir nebuvo suformuotų taisyklių, kurios drastiškai keistų ankstesnę Teisingumo Teismo jurisprudenciją, tačiau jo svarba nėra abejojama⁸³. Nagrinėjamu atveju kreipiantis į Teisingumo Teismą buvo siekiama išsiaiškinti, ar aplinkybė, kad žemesnės instancijos nacionalinis teismas už šiuo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, kreipėsi į Teisingumo Teismą, kad šis priimtų sprendimą dėl Sąjungos teisės klausimo, kuris yra panašus ir susijęs su ta pačia teisės problema kaip ir tas, kuris buvo iškeltas

⁷⁹ *Ibid.*, p. 45

⁸⁰ Generalinio advokato Tizzano išvada pateikta 2002 m. vasario 21 d. byloje *Lyckeskog* C-99/00, EU:C:2002:108 p. 64

⁸¹ *Ibid.*, p. 65

⁸² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. birželio 4 d. sprendimas *Lyckeskog* C-99/00, EU:C:2002:329 p. 14

⁸³ Dabarties iššūkiai teismams, užtikrinant žmogaus teises [interaktyvus]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2018, p. 315 [žiūrėta 2020 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lvat.lt/doclib/cmpt0na8p1cvh1kdg5gdhdgj4fsb3za2>>

prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame galutinės instancijos nacionaliniame teisme, kliudo tam, kad būtų tenkinami sprendime *Cilfit* nustatyti kriterijai, remtis *acte clair* atveju, visų pirma kriterijus, pagal kurį Sąjungos teisės taikymas turi būti toks akivaizdus, kad nekiltų jokių pagrįstų abejonių⁸⁴.

Generalinis advokatas Nils Wahl aptariamoje byloje *X ir van Dijk* pateikia tris pagrindinius motyvus, kodėl jo manymu, yra tikslinga *acte clair* doktrina taikyti mažiau griežtomis sąlygomis. *Pirma*, advokatas nurodo, kad turime gerokai pasikeitusią padėtį lyginant su laikotarpiu, kai buvo priimtas *Cilfit* sprendimas - išaugo ne vien pati Europos Sąjunga bei jos kompetencija, tačiau kartu ir nacionalinių teismų vaidmuo joje. Advokatas vaizdžiai apibūdina esamą situaciją: „Jei teismo praktiką reikėtų suprasti griežtai, susidurti su „tikra“ *acte clair* padėtimi galimybių būtų tiek pat, kiek sutikti vienaragi“⁸⁵. *Antra*, Komisija pripažįsta pareigą prižiūrėti, kaip nacionaliniai paskutinės instancijos teismai naudojami *acte clair* doktrina⁸⁶, ir *trečia*, kadangi nacionaliniai teismai neatsisako naudotis *acte clair* doktrina, advokato nuomone, nebūtų protinga laikytis siauriausio doktrinos sąlygų aiškinimo. Tai neatitiktų tikrovės ir bendradarbiavimo dvasios, būdingos Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų santykiams⁸⁷. Teisingumo Teismas šiuo atveju sutiko su generaliniu advokatu, laikėsi lankstaus požiūrio ir patvirtino savo poziciją, kad nagrinėdamas bylą valstybės narės aukščiausiasis teismas privalo atsižvelgti į aplinkybę, kad žemesnės instancijos teismas pateikė prejudicinį klausimą, kurį Teisingumo Teismas vis dar nagrinėja, tačiau vien tokia aplinkybė pati savaime negali sutrukdyti aukščiausiajam nacionaliniam teismui atlikti sprendime *Cilfit* nurodytus reikalavimus atitinkantį nagrinėjimą ir nuspręsti, kad nagrinėjamas atvejis yra *acte clair*⁸⁸. Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad sprendimas dėl prejudicinio sprendimo turėtų būti priimtas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, ir kad tik nacionalinis teismas, kuris nagrinėja bylą turi prisiimti atsakomybę dėl priimtino teismo sprendimo⁸⁹. Ši taisyklė buvo

⁸⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas *X ir van Dijk* C-72/14 ir C-197/14, EU:C:2015:564 p. 56

⁸⁵ Generalinio advokato Nils Wahl išvada pateikta 2015 m. gegužės 13 d. byloje *X ir van Dijk* C-72/14 ir C-197/14, EU:C:2015:319 p. 62

⁸⁶ *Ibid.*, p. 63

⁸⁷ *Ibid.*, p. 64

⁸⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas *X ir van Dijk* C-72/14 ir C-197/14, EU:C:2015:564 p. 60

⁸⁹ *Ibid.*, p. 57

atkartojama ir vėlesnėje Teisingumo Teismo praktikoje, byloje *Association France Nature Environnement*⁹⁰. Galiausiai Teisingumo Teismas sprendime *X ir van Dijk* nurodė, kad SESV 267 straipsnio 3 pastraipa aiškintina taip, kad nacionalinis teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau skundžiami teismine tvarka, neprivalo Teisingumo Teismui pateikti prejudicinio klausimo, jeigu žemesnės instancijos nacionalinis teismas jau pateikė prejudicinį klausimą panašioje ir su ta pačia teisės problema susijusioje byloje, ir laukti Teisingumo Teismo atsakymo į šį klausimą⁹¹.

Dr. Agnės Limantės teigimu: „šis sprendimas turėjo nustebinti kai kuriuos generalinius advokatus kurie ne taip seniai teigė, kad *Cilfit* taisyklė reikalauja, jog ES teisės taikymas būtų „vienodai akivaizdus... kitų valstybių narių teismams“. Pavyzdžiui, tokios nuomonės laikėsi generalinė advokatė Christine Stix-Hackl savo išvadoje, kurią pateikė byloje *Intermodal Transports*⁹² bei generalinis advokatas Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer išvadoje pateiktoje *Gaston Schul Douane-Expeditur*, kurioje jis akcentuoja, kad teismas turi būti įsitikinęs, kad ES teisės taikymas yra akivaizdus valstybių narių teismams ir Teisingumo Teismui⁹³. Tai būtų paneigta, jei paskutinės instancijos teismo ES teisės aiškinimas skirtųsi nuo žemesniojo teismo priimto aiškinimo. Tai, ką matome *X ir van Dijk* byloje, paneigia minėtą suvokimą, kad niekada neturėtų būti jokios skirtingos teismų praktikos - prieštaringos žemesniųjų teismų nuomonės, bent jau toje pačioje valstybėje narėje⁹⁴. Galima teigti, kad *X ir van Dijk* byla papildė *Cilfit* teismo praktiką išplečiant nacionalinių teismų diskrecijos laisvę, kai jie taiko *acte clair* doktriną, kartu sušvelninat griežtą pirminio *Cilfit* sprendimo formuluotę. Iš tikrųjų, tokiais atvejais nelaukiant prejudicinio sprendimo gali būti kliudoma įvykdyti ESTT pareigą užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą ir taikymą, nes gali atsitikti taip, kad Teisingumo Teismas kitaip išaiškina tam tikrą ES teisės nuostatą nei nacionalinis paskutinės instancijos teismas⁹⁵. Šio darbo

⁹⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. liepos 28 d. sprendimas *Association France Nature Environnement* C-379/15, EU:C:2016:603 p. 46

⁹¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas *X ir van Dijk* C-72/14 ir C-197/14, EU:C:2015:564 p. 63

⁹² Generalinės advokatės Christine Stix-Hackl išvada pateikta 2005 m. balandžio 12 d. byloje *Intermodal Transports* C-495/03, EU:C:2005:215 p. 79

⁹³ Generalinio advokato Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer išvada pateikta 2005 m. birželio 30 d. byloje *Gaston Schul Douane-Expeditur* C-461/03, EU:C:2005:415 p. 48

⁹⁴ LIMANTĖ, A. Recent Developments in the Acte Clair Case Law of the EU Court of Justice: Towards a more Flexible Approach. *Journal of Common Market Studies*, 2016, (Volume 54. Number 6), p. 1384-1397 (p. 6 naudota)

⁹⁵ *Ibid.*, p. 7,8

autorė sutinka su Dr. Agnės Limantės išsakytais teiginiais. Kaip yra minėta anksčiau, prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros pagrindinis tikslas yra užtikrinti vienodą ES teisės normų aiškinimą visose valstybėse narėse, tačiau jei ES teisės aiškinimas skirsis valstybės viduje, tarp žemesniųjų ir galutinės instancijos teismų, šiuo atžvilgiu galima kelti klausimą dėl sistemingos Teisingumo Teismo praktikos užtikrinimo Europos Sąjungos teisės aiškinimo klausimais tarp valstybių narių. Visgi tolimesni Teisingumo Teismo sprendimai parodo, kad ESTT visiškai neatsisako griežto *Cilfit* kriterijų taikymo. Ypač atkreiptinas dėmesys į Teisingumo Teismo sprendimą *Komisija prieš Prancūziją*⁹⁶, kuriame buvo nustatytas SESV 267 straipsnio pažeidimas dėl Prancūzijos Tarybos nesikreipimo į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo⁹⁷.

Tą pačią dieną Teisingumo Teismas priėmė dar vieną prejudicinį sprendimą byloje *Ferreira da Silva*, kurios rezultatas buvo labai skirtingas. Svarbu pažymėti, kad ESTT pirmą kartą pareiškė, kad galutinės instancijos nacionalinis teismas pažeidė pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo konstatuodamas, kad *acte clair* doktrina šiuo atveju negali būti taikoma⁹⁸. Byla buvo susijusi su J. F. Ferreira da Silva e Brito ir kitų 96 asmenų ginču dėl padaryto Sąjungos teisės pažeidimo – kolektyvinio atleidimo iš darbo. Pagrindinis teisinis ginčas kilo dėl „verslo perkėlimo“ sąvokos aiškinimo. Pirmos ir apeliacinės instancijos teismams aiškinant skirtingai šią sąvoką, ginčas pasiekė aukščiausiąjį teismą (Supremo Tribunal de Justiça), kurio bylos šalys prašė kreiptis į ESTT, kad šis išaiškintų šią sąvoką konkrečiu nagrinėjamos bylos atveju. Tačiau Supremo Tribunal de Justiça laikėsi kitokios nuomonės - rėmėsi *acte clair* doktrina manydamas, kad dėl nagrinėjamos ES teisės nuostatos aiškinimo nėra jokių abejonių. Darbuotojai inicijavo kitą ieškinį, kuriuo siekė, kad Portugalijos valstybei būtų pripažinta civilinė atsakomybė už SESV 267 straipsnio 3 dalies pažeidimą. Šį kartą pirmosios instancijos teismas kreipėsi į

⁹⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. spalio 4 d. sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* C-416/17, EU:C:2018:811

⁹⁷ KROMMENDIJK, J. The highest Dutch courts and the preliminary ruling procedure: Critically obedient interlocutors of the Court of Justice. Wiley journal, 2019, p. 397

⁹⁸ CAIRÓ, E. R. Joined cases C-72/14 and C-197/14 X and case C-160/14 Ferreira da Silva: is the ECJ reversing its position on the acte clair doctrine? [interaktyvus] European Law Blog, 2015 [žiūrėta 2020 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://europeanlawblog.eu/2015/09/23/joined-cases-c-7214-and-c-19714-x-and-case-c-16014-ferreira-da-silva-is-the-ecj-reversing-its-position-on-the-acte-clair-doctrine/>>

ESTT klausdamas, ar Supremo Tribunal de Justiça buvo įpareigotas kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo dėl „verslo perdavimo“ sąvokos aiškinimo⁹⁹.

Nagrinėdamas bylos aplinkybes ESTT pareiškė, kad vien kitų nacionalinių teismų priimtų vienas kitam prieštaraujančių sprendimų egzistavimas negali būti svarbiausia aplinkybė, lemianti SESV 267 straipsnio 3 pastraipoje įtvirtintą pareigą¹⁰⁰ kreiptis prejudicinio sprendimo. Abu sprendimai, tiek *X ir van Dijk*, tiek *Ferreira da Silva* yra skirtingi ir atspindi skirtingas situacijas, tačiau Teisingumo Teismas nurodo, kad teismas, priimantis sprendimą kaip galutinę instancija, nepaisydamas žemesnės instancijos teismų atlikto Sąjungos teisės normos išaiškinimo, gali teigti, kad dėl jo siūlomo šios normos išaiškinimo, kuris skiriasi nuo tų teismų pateikto išaiškinimo, nekyla jokių pagrįstų abejonių¹⁰¹. Šis teiginys yra gana panašus į Teisingumo Teismo argumentus byloje *X ir van Dijk*¹⁰², be to, iš to kas pasakyta, akivaizdu, kad tais atvejais, kai egzistuoja nacionalinių teismų praktikos skirtumai susiję su ES teisės aiškinimu, tokiose situacijose yra pabrėžiamas galutinių teismų vaidmuo¹⁰³. Šiuo atveju, nagrinėjamoje byloje *Ferreira da Silva* pažymėtina, kad, dėl sąvokos „verslo perdavimas“ išaiškinimo kilo klausimų daugeliui nacionalinių teismų, kurie dėl šios priežasties manė esant būtina kreiptis į Teisingumo Teismą. Šie kilę klausimai rodo, kad ne tik yra abejonių dėl išaiškinimo, bet ir atsiranda rizika, kad teismų praktika Sąjungoje gali skirtis¹⁰⁴. Teisingumo Teismas sutiko su generalinio advokato Yves Bot išvada¹⁰⁵ ir minėtame sprendime nurodė, kad buvo akivaizdžiai nepaisoma taikytinos Sąjungos teisės. Esant aplinkybėms, kai šios sąvokos aiškinimas yra prieštaringas bei dėl to kyla sunkumų ir įvairiose valstybėse narėse, teismas privalo kreiptis dėl prejudicinio sprendimo

⁹⁹ LIMANTĖ, A. Recent Developments in the Acte Clair Case Law of the EU Court of Justice: Towards a more Flexible Approach. *Journal of Common Market Studies*, 2016, (Volume 54, Number 6), p. 8,9

¹⁰⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas *Ferreira da Silva e Brito ir kt.* C-160/14, EU:C:2015:565 p. 41

¹⁰¹ *Ibid.*, p. 42

¹⁰² CAIRÓ, E. R. Joined cases C-72/14 and C-197/14 X and case C-160/14 Ferreira da Silva: is the ECJ reversing its position on the acte clair doctrine? [interaktyvus] *European Law Blog*, 2015 [žiūrėta 2020 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://europeanlawblog.eu/2015/09/23/joined-cases-c-7214-and-c-19714-x-and-case-c-16014-ferreira-da-silva-is-the-ecj-reversing-its-position-on-the-acte-clair-doctrine/>>

¹⁰³ SILVEIRA, A., FERNANDES, S. P. Preliminary References, Effective Judicial Protection and State Liability. What if the Ferreira da Silva Judgment Had not Been Delivered? *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 54, 2016, p. 647

¹⁰⁴ *Ibid.*, p. 43

¹⁰⁵ Generalinio advokato Yves Bot išvada pateikta 2015 m. birželio 11 d. byloje *Ferreira da Silva e Brito ir kt.* C-160/14, EU:C:2015:390

priėmimo¹⁰⁶. Taigi, Teisingumo Teismas nusprendė, kad esant nurodytoms aplinkybėms, norint išvengti Europos Sąjungos teisės nuostatų netinkamo aiškinimo, Portugalijos Supremo Tribunal de Justiça turėjo kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo, todėl šioje situacijoje negali būti taikoma *acte clair* doktrina.

Remiantis anksčiau aptartais Teisingumo Teismo sprendimais, darbe yra pateikiama išsami *acte clair* analizė, platesniame bei lakstesniame doktrinos taikymo kontekste. Byloje *X ir van Dijk* ESTT daugiausia dėmesio skiria paskutinės instancijos teismų diskrecijai savarankiškai nuspręsti dėl *acte clair* taikymo, netgi esant ES teisės taikymo neaiškumų žemesniųjų nacionalinių teismų sprendimuose. Iš tikrųjų šioje byloje Teismas norėjo užkirsti kelią situacijai, kai paskutinės instancijos teismas gali būti priverstas perduoti bylą ESTT tik dėl to, kad tam tikrą ES teisės nuostatą žemesnieji nacionaliniai teismai supranta ir aiškina skirtingai. Kaip jau yra minėta anksčiau, generalinis advokatas Nils Wahl nurodo, kad tai būtų sunku derinti su Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo dvasia, be to, tai keltų susirūpinimą dėl kišimosi į nacionalinių teismų hierarchijos principą. Visgi, nėra aišku, kodėl Teisingumo Teismas paskutinės instancijos teismams leido paskelbti sprendimus, nelaukiant atitinkamų prejudicinių sprendimų, kuriuos iniciavo žemesnieji teismai¹⁰⁷.

Priešingai, byloje *Ferreira da Silva*, atrodo, kad ESTT primena paskutinės instancijos teismams, kad jų diskrecija priimti sprendimus remiantis *acte clair* doktrina turi tam tikras ribas - ypač kai nagrinėjamas ES teisės klausimas kelia didelį netikrumą visoje Europos Sąjungoje. Tuo pat metu, šiuo teismo sprendimu bandoma sušvelninti *Cilfit* byloje išdėstyta *acte clair* reikalavimą, sakant kad „nacionalinis teismas privalo būti įsitikinęs, kad šis klausimas yra akivaizdus kitų valstybių narių teismams“. Teisingumo Teismo lankstus požiūris į griežtus *Cilfit* kriterijus pastebimas įpareigojimo kreiptis ir galimos atsakomybės už SESV 267 straipsnio 3 dalies pažeidimą tokiu atveju, jei yra „didelis neapibrėžtumas“ tam tikros nuostatos susijusios su ES teise¹⁰⁸. Generalinis advokatas Michal Bobek pateikė išvadą byloje *Hochtief Solutions AG*

¹⁰⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas *Ferreira da Silva e Brito ir kt.* C-160/14, EU:C:2015:565 p. 44

¹⁰⁷ LIMANTĖ, A. Recent Developments in the Acte Clair Case Law of the EU Court of Justice: Towards a more Flexible Approach. *Journal of Common Market Studies*, 2016, (Volume 54, Number 6), p.10

¹⁰⁸ *Ibid.*, 10

Magyarország Fióktelepe kurioje nurodė, kad sprendime Ferreira da Silva, jo nuomone, atrodo, kad yra laikomasi „liberalesnio“ požiūrio į pareigą pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, todėl išlieka poreikis iš naujo aiškinti *Cilfit* sprendime suformuluotus kriterijus ir aiškiai nustatyti tikslų santykį tarp Sprendime *Köbler* ir Sprendime *Cilfit* nustatytų sąlygų ir idealiu atveju sujungti jas į vieną darnią visumą¹⁰⁹. Advokatas nurodo, kad aiškiu Sąjungos teisės pažeidimu bus laikomas ne Sprendimo *Cilfit* kriterijus, o tiesiog „akivaizdus Teisingumo Teismo jurisprudencijos nepaisymas atitinkamoje srityje“¹¹⁰. Sprendime *Hochtief Solutions AG Magyarország Fióktelepe* Teisingumo Teismas vadovavosi generalinio advokato pateikta išvada ir nurodė, kad buvo padarytas pakankamai aiškus Sąjungos teisės pažeidimas, nes buvo akivaizdžiai nepaisoma taikytinos Sąjungos teisės, įskaitant reikšmingą Teisingumo Teismo jurisprudenciją¹¹¹. Apskritai kalbant, Teisingumo Teismas šiais dviem sprendimais norėjo parodyti, kad neatsisako bendradarbiavimo nacionalinių teismų atžvilgiu, tačiau kartu yra pasiruošęs imtis tam tikrų veiksmų, padėsiančių išvengti piktnaudžiavimo *acte clair* doktrina.

Apibendrinant reiktų pasakyti, kad galutinės instancijos teismas gali nesikreipti į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo tuo atveju, kai dėl tam tikro ES teisės klausimo Teisingumo Teismas jau yra pasisakęs, pagrindinėje byloje kilęs klausimas nėra svarbus bylai bei taikoma nuostata yra aiški ir akivaizdi. Kitaip sakant, nacionalinis teismas nusprendęs nesikreipti į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo turi nurodyti, kad buvo tinkamai patikrinta ir nustatyta, kad pagrįstai galima taikyti *acte clair* arba *acte éclairé* doktrinas. Svarbu yra tai, kad Teisingumo Teismas parodo tam tikrą lankstumą šiais klausimais, nes jis patvirtina tos pačios valstybės narės nacionalinių teisėjų galimybę turėti skirtingas nuomones, tai parodo mažiau griežtą *Cilfit* kriterijų taikymo galimybę.

¹⁰⁹ Generalinio advokato Michal Bobek išvada pateikta 2019 m. balandžio 30 d. byloje *Hochtief Solutions AG Magyarország Fióktelepe* C-620/17, EU:C:2019:340 p. 134 (išnaša 65)

¹¹⁰ *Ibid.*, p. 135

¹¹¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. liepos 29 d. sprendimas *Hochtief Solutions AG Magyarország Fióktelepe* C-620/17, EU:C:2019:630 p. 44

2.2.2. Pareigos kreiptis dėl prejudicio sprendimo priėmimo nesilaikymo teisiniai padariniai

Valstybės atsakomybės principas dėl nacionalinių teismų sprendimų papildo efektyvios teisminės gynybos principą¹¹². Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad nacionaliniai teismai, kurie pagal savo kompetenciją taiko Europos Sąjungos teisės nuostatas, privalo užtikrinti šių nuostatų tinkamą įgyvendinimą bei asmenų teisių apsaugą. Valstybei narei pažeidus ES teisę, asmenims turi būti užtikrinama galimybė reikalauti atlyginti žalą, kadangi kitu atveju sumažėtų Europos Sąjungos teisės efektyvumas, susilpnėtų individams suteikiamų teisių apsauga¹¹³.

Teisingumo Teismui patvirtinus ir savo praktikoje pradėjus naudoti *acte clair* doktriną, buvo išplėsta galutinės instancijos teismų diskrecija. *Acte clair* doktrinos taikymas gali sukelti riziką, kad paskutinės instancijos nacionaliniai teismai ES teisės probleminius klausimus kiekvienoje valstybėje narėje aiškins savaip. Daugeliu atvejų nacionaliniai teismai, remdamiesi šia doktrina, nesikreipė į ESTT prejudicinio sprendimo, tokiu būdu užkirsdami kelią dėl tam tikro klausimo savo nuomonę išsakyti Teisingumo Teismui. Visgi, Europos Sąjungos teisėje veikia mechanizmai, kurie užtikrina paskutinės instancijos teismų kreipimąsi į Teisingumo Teismą, kai nėra įvykdomos *Cilfit* sprendime įtvirtintos sąlygos. Valstybei, kurios teismai nevykdo pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo, gali kilti pareiga atlyginti žalą, be to, gali būti inicijuojama byla pagal SESV 258 straipsnį.

Teisingumo Teismo sprendime *Köbler*¹¹⁴ buvo nustatyta, kad valstybė narė gali būti atsakinga už žalą, padarytą asmeniui, jei tos valstybės galutinės instancijos teismas nesikreipia į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo. Tokiu būdu yra stabdomas teismų piktnaudžiavimas *acte clair* doktrina. Teisingumo Teismas nurodė, kad principas, pagal kurį valstybės narės privalo atlyginti žalą, padarytą asmenims dėl Sąjungos teisės pažeidimų, už kuriuos jos yra atsakingos, taikytinas tada, kai tariamas pažeidimas kyla iš nacionalinio paskutinės instancijos teismo sprendimo, kai pažeidimas yra pakankamai rimtas

¹¹² VĖGĖLĖ, I. Nacionalinių teismų teisė ir pareiga kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 7(97), p. 43

¹¹³ VALUTYTĖ, R. Valstybių atsakomybės dėl galutinės instancijos teismų sprendimų teisiniai pagrindai. *Socialinių mokslų studijos*, 2009, Nr.2(2), p. 150

¹¹⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas *Köbler* C-224/01, EU:C:2003:513

ir tarp šio pažeidimo ir nukentėjusių asmenų patirtų nuostolių ar žalos yra tiesioginis priežastinis ryšys¹¹⁵. Siekdamas nustatyti, ar pažeidimas kylantis iš tokio sprendimo yra pakankamai rimtas, kompetentingas nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į teismo funkcijos specifiką, turi nustatyti, ar šis pažeidimas yra akivaizdus¹¹⁶.

Teisingumo Teismo sprendime *Traghetti del Mediterraneo*¹¹⁷ buvo pakartoti, patvirtinti bei patikslinti *Köbler* sprendime išdėstyti principai¹¹⁸. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo bylos dalykas buvo ieškinys dėl valstybės atsakomybės, susijusios su aukščiausiojo teismo priimtu neapskundžiamu sprendimu. Nagrinėjamos bylos atveju ESTT išaiškino, kad Sąjungos teisė draudžia taikyti nacionalines taisykles, kurios neleidžia kilti valstybės atsakomybei tais atvejais, kai pažeidimas atsiranda dėl teisminės funkcijos susijusios su teisės normų išaiškinimu bei faktų ar įrodymų vertinimu. Teisingumo Teismo nuomone, atmetant bet kokią galimybę patraukti valstybę narę atsakomybėn tokiais atvejais reikėtų, kad valstybės atsakomybės principas tampa beprasmis, ir kad asmenys neturėtų jokios teisinės apsaugos, jei nacionalinis paskutinės instancijos teismas, padarytų akivaizdžią teisės aiškinimo vertinimo klaidą, kadangi, tokiu atveju teisminė valdžia būtų visiškai atleidiama nuo atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimus¹¹⁹. ESTT taip pat nurodė, kad Sąjungos teisė draudžia nacionalinius įstatymus, kuriais valstybės atsakomybė ribojama, tik tyčinio ar rimto nusižengimo atvejais, jei tai lemia, kad pašalinama atitinkamos valstybės narės atsakomybė kitais atvejais, kai padaromas akivaizdus taikomos teisės pažeidimas, numatytas sprendime *Köbler*¹²⁰.

Sprendime *Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe* kalbant apie principus, susijusius su valstybės narės atsakomybe už žalą, padarytą asmenims dėl paskutinės instancijos nacionalinių teismų ES teisės pažeidimo, Teisingumo

¹¹⁵ *Ibid.*, p. 51

¹¹⁶ *Ibid.*, p. 59

¹¹⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2006 m. birželio 13 d. sprendimas *Traghetti del Mediterraneo* C-173/03, EU:C:2006:391

¹¹⁸ LOPEZ ESCUDERO, M. Case C-154/08, Commission v. Spain, Judgment of the Court (Third Chamber) of 12 November 2009 [interaktyvus]. United Kingdom: Common Market Law Review, 2011 p. 239 [žiūrėta 2020 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/5695035/Case_C-154_08_Commission_v._Spain_Judgment_of_the_Court_Third_Chamber_of_12_November_2009_CMLRev_2011>

¹¹⁹ *Ibid.*, p. 24-25

¹²⁰ *Ibid.*, p. 46

Teismas priminė, kad atsakomybės klausimas sprendžiamas vadovaujantis sprendime *Köbler* nustatytais kriterijais, neatmetant galimybės valstybei narei remiantis nacionaline teise atlyginti žalą ne tokiomis griežtomis sąlygomis¹²¹. Sprendžiant ar konkrečiu atveju valstybės narės galutinės instancijos teismui kyla atsakomybė pagal pateiktą asmenų ieškinį, dar kartą patvirtinama ankstesnė teismų praktika, kurioje nurodoma, kad sprendžiant šį klausimą, reikia atsižvelgti į visus veiksnius, kurie apibūdina situaciją. Tokiu atveju yra svarstoma, ar nacionalinis teismas padarė pakankamai akivaizdų ES teisės pažeidimą, ar buvo nepaisoma Sąjungos teisės arba Teisingumo Teismo jurisprudencijos atitinkamoje srityje¹²². Nagrinėjamoje byloje, ESTT nurodė, kad *res judicata* galios principas nedraudžia pripažinti valstybės narės atsakomybės dėl galutinės instancijos teismo sprendimo, kuriuo pažeidžiama Sąjungos teisės norma, principo¹²³. Teisingumo Teismo sprendime *Călin* taip pat pakartojama ši *Köbler* byloje suformuluota aplinkybė, pabrėžiant, kad pirmiausia taip yra todėl, nes galutiniu teismo sprendimu padarytas iš Sąjungos teisės kylančių teisių pažeidimas paprastai nebegali būti ištaisytas, iš asmenų negali būti atimta galimybė patraukti valstybę atsakomybėn, siekiant, pasinaudojus tokia priemone, teisiškai apginti savo teises¹²⁴.

Glaudus SESV 267 straipsnio 3 dalies ir SESV 258 straipsnio ryšys reiškia, kad kai paskutinės instancijos nacionalinis teismas nesikreipia į ESTT prejudicinio sprendimo ir klaidingai aiškina ES teisę, Komisija pagal SESV 258 straipsnį pradeda atitinkamą procedūrą prieš valstybę narę dėl ES teisės pažeidimo. Komisija šiuo pagrindu pareiškia pagrįsta nuomonę, o apsikeitus nuomonėmis ir valstybei neatsižvelgus į ankščiau Komisijos pateiktą nuomonę pastaroji šį klausimą gali perduoti svarstyti Teisingumo Teismui¹²⁵. Komisijos inicijuojama procedūra yra vertinga priemonė kontroliuoti savavališkus ar tiesiog klaidingus aukščiausiųjų teismų sprendimus. ESTT sprendime *Komisija prieš Ispaniją*¹²⁶, Teisingumo Teismas pripažino, kad Ispanija pažeidė ES teisę,

¹²¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. liepos 29 d. sprendimas *Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe* C-620/17, EU:C:2019:630 p. 37

¹²² *Ibid.*, p 42, 43

¹²³ *Ibid.*, p 39

¹²⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 11 d. sprendimas *Călin* C-676/17, EU:C:2019:700 p. 56

¹²⁵ VĖGĖLĖ, I. Nacionalinių teismų teisė ir pareiga kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 7(97), p. 43 naudota

¹²⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Komisija prieš Ispaniją* C-154/08, EU:C:2009:695

kai aukščiausiasis teismas neteisingai aiškino direktyvą (aukščiausiajam teismui nekilo abejonių dėl direktyvos aiškinimo, todėl nesikreipė į ESTT prejudicinio sprendimo). Tai buvo pirmas kartas, kai Teisingumo Teismas ėmėsi tokio žingsnio, tačiau pažeidimas buvo susijęs tik su bylos esme. Nors Komisija atkreipė dėmesį į tai, kad Ispanijos aukščiausiasis teismas nesikreipė į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, sprendime teigiama, kad Komisija nematė pagrindo pradėti patikrinimo procedūras, kol nebuvo pateiktas ieškinys¹²⁷.

Sprendime *Komisija prieš Prancūziją*¹²⁸ Teisingumo Teismas nurodė, kad valstybė narė pažeidė SESV 267 straipsnio 3 dalį, kai Prancūzijos Valstybės Taryba (Conseil d'Etat) nesikreipė nagrinėjamoje byloje reikalingo prejudicinio sprendimo. Šis Teisingumo Teismo sprendimas yra unikalus, kadangi tai yra pirmas kartas, kai Komisija pradeda pažeidimo procedūrą remdamasi tuo, kad valstybės narės teismas nepaiso ESTT praktikos¹²⁹, tačiau tai, kad valstybės narės įsipareigojimų neįvykdymas gali kilti dėl nacionalinio galutinės instancijos teismo sprendimo, kuriuo yra pažeidžiama SESV 267 straipsnio 3 dalis, jau buvo numatyta ankstesniuose Teisingumo Teismo sprendimuose, pavyzdžiui, minėtame Teisingumo Teismo sprendime *Ferreira da Silva*¹³⁰. Sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* papildė ESTT jurisprudenciją dėl valstybės narės atsakomybės už ES teisės pažeidimus, kuriuos padarė nacionaliniai teismai, nustatytus *Köbler* byloje¹³¹.

Prancūzijos Valstybės Taryba, atsisakymą kreiptis į ESTT grindė anksčiau darbe išanalizuotu ir *Cilfit* byloje nustatytais kriterijumi, kuris galutinės instancijos teismui palieka diskreciją nesikreipti į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo, jei nėra pagrįstų abejonių taikant Europos Sąjungos teisę.

¹²⁷ SARMIENTO, D. Judicial Infringements at the Court of Justice – A brief comment on the phenomenal Commission/France (C-416/17) [interaktyvus]. Despite our Differences: A blog about EU Law and other creatures, 2018 [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://despiteourdifferencesblog.wordpress.com/2018/10/09/judicial-infringements-at-the-court-of-justice-a-brief-comment-on-the-phenomenal-commission-france-c-416-17/>>

¹²⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. spalio 4 d. sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* C-416/17, EU:C:2018:811

¹²⁹ FRIEL, A. Court of Justice of the EU condemns French court for failing to make preliminary reference [interaktyvus]. ClientEarth, 2018 [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.clientearth.org/court-of-justice-of-the-eu-condemns-french-court-for-failing-to-make-preliminary-reference/>>

¹³⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas *Ferreira da Silva e Brito ir kt.* C-160/14, EU:C:2015:565

¹³¹ DELHOMME, V., LARRIPA, L. C-416/17 Commission v France: failure of a Member State to fulfil its obligations under Article 267 (3) TFEU [interaktyvus]. European Law Blog, 2018 [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://europeanlawblog.eu/2018/11/22/c-416-17-commission-v-france-failure-of-a-member-state-to-fulfil-its-obligations-under-article-2673-tfeu/>>

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tai, ar abejonė yra pagrįsta reikia vertinti atsižvelgiant į Sąjungos teisės ypatumus, į konkrečius sunkumus, su kuriais susiduriama ją aiškinant, ir į riziką, kad jurisprudencija Sąjungoje gali skirtis¹³². Aptariamoje byloje Valstybės Taryba smarkiai piktnaudžiavo nesikreipdama į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo. Tai galima matyti ir iš Valstybės Tarybos sprendimo nesivadovauti byloje *Accor*¹³³ ESTT išdėstytais argumentais, ir nukrypti nuo po šio sprendimo Teisingumo Teismo suformuotos praktikos teigiant, kad minėta praktika susijusi su Jungtinės Karalystės teise, kuri skyrėsi nuo Prancūzijos teisės. Teisingumo Teismas atmetė šį požiūrį kaip nepriimtina ir nurodė, kad tokiu atveju, jei Sąjungos Teisės išaiškinimas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nėra akivaizdus, valstybė narė turi kreiptis į ESTT dėl tam tikros ES teisės nuostatos išaiškinimo¹³⁴. Generalinis advokatas Melchior Wathelet išvadoje nurodo, kad nukrypimas nuo ankstesnio Teisingumo Teismo sprendimo situacijoje, kai nesutarimai dėl ES teisės aiškinimo buvo viešai iškelti „Conseil d’Etat“ posėdyje, akivaizdžiai parodo, kad skirtingas Sąjungos teisės interpretavimas, palieka pagrindą pagrįstoms abejonėms¹³⁵.

Teisingumo Teismo sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* yra svarbus, kadangi šiuo sprendimu yra sustiprinama Europos Sąjungos teisinė sistema. Valstybių narių teismai yra įpareigojami dažniau kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, taip apsaugant vienodą ES teisės taikymą. Visgi Teisingumo Teismas, atidžiai kontroliuodamas šį įpareigojimą, turi susilaikyti nuo sankcijų nacionaliniams teismams, kurie sąžiningai mano, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą nėra būtinas konkrečioje nagrinėjamoje byloje¹³⁶.

¹³² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. spalio 4 d. sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* C-416/17, EU:C:2018:811 p. 110

¹³³ Komisija, kuri kreipėsi į Teisingumo Teismą dėl Prancūzijos įsipareigojimų nevykdymo nurodė, kad po 2011 m. rugsėjo 15 d. sprendimo *Accor* (C-310/09, EU:C:2011:581) *Conseil d’Etat* priimti sprendimai – tai jurisprudencija, kuria remiantis bus nagrinėjami visi prašymai grąžinti nepagrįstai sumokėtą mokestį prie šaltinio, pateikti šalių, kurių padėtis panaši į *Accor SA* padėtį. (Generalinio advokato Melchior Wathelet išvada byloje *Komisija prieš Prancūziją* C-416/17, EU:C:2018:626 p. 2)

¹³⁴ SARMIENTO, D. Judicial Infringements at the Court of Justice – A brief comment on the phenomenal Commission/France (C-416/17) [interaktyvus]. Despite our Differences: A blog about EU Law and other creatures, 2018 [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://despiteourdifferencesblog.wordpress.com/2018/10/09/judicial-infringements-at-the-court-of-justice-a-brief-comment-on-the-phenomenal-commission-france-c-416-17/>>

¹³⁵ Generalinio advokato Melchior Wathelet išvada pateikta 2018 m. liepos 25 d. byloje *Komisija prieš Prancūziją* C-416/17, EU:C:2018:626 p. 99

¹³⁶ DELHOMME, V., LARRIPA, L. C-416/17 Commission v France: failure of a Member State to fulfil its obligations under Article 267 (3) TFEU [interaktyvus]. European Law Blog, 2018 [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://europeanlawblog.eu/2018/11/22/c->

Be valstybės atsakomybės dėl nesikreipimo prejudicinio sprendimo atlyginant žalą bei Komisijos inicijuotų procedūrų, ES teisėje taip pat numatyta galimybė kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą (toliau – Teismas arba EŽTT) dėl Europos žmogaus teisių konvencijos pažeidimų. Naujausioje EŽTT praktikoje, byloje *UAB „Baltic Master“ prieš Lietuvą*, Teismas nustatė, kad nacionalinis teismas nepakankamai motyvavo atsisakymą kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Teismas anksčiau buvo pažymėjęs, kad nacionalinio teismo atsisakymas kreiptis į ESTT tam tikrais atvejais gali pažeisti teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, kai toks atsisakymas yra savavališkas. Atsisakymas savavališku gali būti pripažintas tada, kai taikytinos taisyklės neleidžia jokių išimčių dėl kreipimosi į Teisingumo Teismą, tai reiškia, kad atsisakymas yra pagrįstas kitais nei numatyta taisyklėse motyvais, arba, kad teismo atsisakymas nėra pakankamai motyvuotas¹³⁷. Šio principo esmė yra ta, kad teismai privalo, remdamiesi *Cilfit* praktika, pateikti motyvus, kodėl jie nemano, kad kreipimasis į ESTT yra būtinas¹³⁸. Teismas laiko, kad jei prašymas, kuriuo bylos šalys prašo nacionalinių teismų kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo yra nepakankamai pagrįstas ar suformuluotas pernelyg abstrakčiai, pagal Konvencijos 6 straipsnį nacionaliniai aukščiausi teismai gali atmesti tokį prašymą tiesiog pateikdami nuorodą į atitinkamą nacionalinės teisės aktą. Be to, Teismas neseniai nustatė, kad motyvų santraukos atsisakant kreiptis į ESTT gali pakakti, kai tokia santrauka seka iš to paties teismo sprendimo kitos dalies, kurioje nurodoma, kad kreipimasis į ESTT nebūtų prasmingas. Kai yra pateikiamos išsamios priežastys dėl nesikreipimo į ESTT, laikoma, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimų buvo laikytasi¹³⁹. Šiuo atveju, EŽTT nustatė, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas tiesiog nurodė, kad Europos Sąjungos teisės taikymas buvo akivaizdus, nepateikdamas pakankamai išsamių motyvų, kodėl kreipimasis į ESTT nebuvo reikalingas, bei ESTT praktikos pavyzdžių panašiose situacijose, todėl nagrinėjamoje byloje buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, todėl valstybė pareiškėjai turi atlyginti neturtinę žalą.

416-17-commission-v-france-failure-of-a-member-state-to-fulfil-its-obligations-under-article-2673-tfeu/>

¹³⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2019 m. balandžio 16 d. sprendimas *UAB „Baltic Master“ prieš Lietuvą* byloje, Nr. 55092/16, § 34

¹³⁸ *Ibid.*, § 35

¹³⁹ *Ibid.*, §§ 36-38

Naujausioje Teisingumo Teismo praktikoje susijusioje su galutinės instancijos nacionalinių teismų atsakomybe pažeidžiant pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo, akivaizdu, kad išlieka tendencija taikyti praktikoje nusistovėjusius ir *Köbler* sprendime suformuluotus kriterijus, valstybės narės atsakomybei nustatyti. Sprendžiant iš naujausios Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad nors ir *Cilfit* byloje suformuotus kriterijus Teisingumo Teismas yra linkęs taikyti lanksčiau, tačiau tuo pat metu ESTT siekia užtikrinti efektyvų ES teisės įgyvendinimą įpareigojant valstybes nares dažniau kreiptis prejudicinio sprendimo išskirtinai tais atvejais, kai yra didelė tikimybė, kad gali būti piktnaudžiaujama *acte clair* doktrina.

2.3. Procesiniams dokumentams taikomi reikalavimai kreipiantis prejudicinio sprendimo

Įsigaliojusioje Lisabonos sutartyje buvo numatytos tam tikros reformos, kurios taip pat buvo susijusios su Teisingumo Teismo jurisdikcija bei prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra. Kaip jau minėta anksčiau, Lisabonos sutartimi išplėtus Teisingumo Teismo jurisdikciją, pradėjo daugėti gaunamų bylų skaičius, o Teisingumo Teismo teisminės veiklos statistikos duomenimis didžiąją dalį bylų sudarė prašymai priimti prejudicinius sprendimus. Esant tokioms aplinkybėms iškilo būtinybė peržiūrėti Teisingumo Teismo darbui organizuoti taikomus metodus tam, kad būtų užtikrintas kuo efektyvesnis ir greitesnis bylų išnagrinėjimas¹⁴⁰.

Teisingumo Teismo procedūros reglamente prejudicinio sprendimo priėmimo institutui yra paskirta atskira antraštinė dalis, kurioje įtvirtintos ankstesnėje redakcijoje buvusios nuostatos, kartu nustatant naujas taisykles. Su prašymo priimti prejudicinį sprendimą turiniu susijusi naujovė yra ta, kad Procedūros reglamento 94 straipsnyje yra nustatyta informacija, kuri turi būti nurodoma nacionalinio teismo procesiniame dokumente, kuriuo jis kreipiasi į Teisingumo Teismą dėl prašymo priėmimo¹⁴¹. Procedūros reglamento 94 straipsnyje įtvirtinti pagrindiniai reikalavimai: prašyme turi būti trumpai išdėstomas ginčo dalykas bei pagrindinėje byloje nustatytos reikšmingos

¹⁴⁰ LIMANTĖ, A., PRAPIESTYTĖ, D. Naujasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Procedūros reglamentas: efektyvesnio proceso link. Teisė, 2013, t. 89, p. 101

¹⁴¹ *Ibid.*, p. 107, 108

faktinės aplinkybės ar bent jau išdėstomi faktai, kuriais grindžiami klausimai; pateikiamas nacionalinių nuostatų, kurios nagrinėjamu atveju galėtų būti taikomos, turinys ir reikšminga nacionalinė teismų praktika bei išdėstomos priežastys, kurios paskatino nacionalinį teismą kelti klausimą dėl tam tikrų Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimo ar galiojimo, taip pat teismo nustatytas ryšys tarp šių nuostatų bei pagrindinėje byloje taikomų nacionalinės teisės aktų¹⁴².

Procedūros reglamente įtvirtinus specialias nuostatas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą turinio, Teisingumo Teismas paskelbė Rekomendacijas nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo, kurios pakeitė Informacinį pranešimą dėl nacionalinių teismų prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Šios rekomendacijos valstybėms narėms nėra privalomos¹⁴³, tačiau rekomendacijomis yra siekiama valstybių narių nacionaliniams teismams suteikti pagalbą rengiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pastebima, kad valstybių narių teismai ne visais atvejais yra linkę vadovautis Procedūros reglamente įtvirtintomis su prašymo priimti prejudicinį sprendimą turiniu susijusiomis naujovėmis. ESTT ne kartą minėtą prašymą yra pripažinęs kaip nepriimtina ir atsisakė nagrinėti būtent dėl prašymo turiniui keliamų reikalavimų nesilaikymo. Dar 2012 metais, kai Procedūros reglamente buvo įtvirtinti pokyčiai, Teisingumo Teismas nutartyje *Augustus* nurodė, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra akivaizdžiai nepriimtinas, kadangi jame buvo visiškai nenurodytos teisinės ir faktinės aplinkybės bei neišdėstytos kreipimasi į Teisingumo Teismą pateisinančios priežastys, kurių reikalauja Procedūros reglamento 94 straipsnis¹⁴⁴. Nutartyje *Talasca* (toliau naujausioje Teisingumo Teismo praktikoje, pvz., *Ortiz Mesonero*¹⁴⁵) ESTT valstybių narių teismams detaliai nurodė kriterijus, taikomus procesinio dokumento turiniui. ESTT priminė, kad vykdant bendradarbiavimą pagal SESV 267 straipsnį yra siekiama pateikti naudingą ES teisės išaiškinimą konkrečiu teismui rūpimu klausimu, todėl reikia,

¹⁴² Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Procedūros reglamentas. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL L 265, 2012 9 29, p. 1-42.

¹⁴³ PRAPIESTYTĖ, D. Baudžiamoji teisė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo priėmimo procese. Teisės apžvalga, 2016, Nr. 2 (14), p. 127

¹⁴⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. lapkričio 27 d. nutartis *Augustus* C-627/11, EU:C:2012:754

¹⁴⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 18 d. sprendimas *Ortiz Mesonero* C-366/18, EU:C:2019:757 p. 32

kad besikreipiantis teismas prašyme apibrėžtų pateikiamų klausimų faktines aplinkybes, pagrindines teisės nuostatas bei nurodytų prašomų išaiškinti Sąjungos teisės nuostatų pasirinkimo priežastis ir ryšį, kuris, jo manymu, egzistuoja tarp šių nuostatų ir jo nagrinėjamoje byloje taikytinų nacionalinės teisės aktų¹⁴⁶. Sprendime *Miasto Łowicz* Teisingumo Teismas konstatavo, kad teismai įvykdė Procedūros reglamento 94 straipsnyje ir konkrečiai to straipsnio c punkte nustatytus reikalavimus, nes pakankamai paaiškino, ESS nuostatos ir nacionalinių nuostatų ryšį. Teisingumo Teismas vėlesniuose savo sprendimuose *Europa Way ir Persidera*¹⁴⁷, *Cussens ir kt.*¹⁴⁸ ir nutartyje *Luminor Bank*¹⁴⁹ pažymi, kad norint pateikti Sąjungos teisės išaiškinimą, kuris būtų naudingas nacionaliniam teismui, reikia, kad tas teismas tiksliai laikytųsi prašymo priimti prejudicinį sprendimą turinio reikalavimų, aiškiai išdėstytų Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnyje, kuris prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui turi būti žinomas.

Vadovaujantis nusistovėjusia ESTT praktika, nutartyje *Google Ireland ir Google Italy* bei sprendime *Audace ir kt.*¹⁵⁰ buvo pakartotos sprendimuose *Spezzino*¹⁵¹ ir *Casta*¹⁵² suformuluotos taisyklės. Minėtoje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pažymima, kad visgi, netgi nepateikiant Procedūros reglamento 94 straipsnyje a-c punktuose nurodytos informacijos, vadovaujantis bendradarbiavimo idėja, prašymas priimti prejudicinį sprendimą nebūtinai pripažįstamas nepriimtiniu, jeigu, nepaisant šių trūkumų, Teisingumo Teismas, atsižvelgdamas į bylos medžiagoje esančią informaciją, mano galintis pateikti naudingą atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui¹⁵³. Šiuo atveju, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, būtų galima daryti išvadą, kad Teisingumo Teismas konservatyviai nesivadovauja vien įstatyme

¹⁴⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. liepos 3 d. nutartis *Talasca* C-19/14, EU:C:2014:2049 p. 20

¹⁴⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. liepos 26 d. sprendimas *Europa Way ir Persidera* C-560/15, EU:C:2017:593 p. 39

¹⁴⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. lapkričio 22 d. sprendimas *Cussens ir kt.* C-251/16, EU:C:2017:881 p. 64

¹⁴⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gegužės 16 d. nutartis *Luminor Bank* C-8/18, EU:C:2019:429 p. 42

¹⁵⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. spalio 27 d. sprendimas *Audace ir kt.* C-114/15, EU:C:2016:813 p. 38

¹⁵¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. gruodžio 11 d. sprendimas *Azienda sanitaria locale n. 5 «Spezzino» ir kt.* C-113/13, EU:C:2014:2440 p. 48

¹⁵² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. gruodžio 11 d. sprendimas *CASTA ir kt.* C-50/14, EU:C:2016:56 p.48

¹⁵³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 8 d. nutartis *Google Ireland ir Google Italy* C-322/15, EU:C:2016:672 p. 24

nustatytais kriterijais sprendžiant prejudicinio sprendimo priimtinumą klausimą, tačiau veikia kartu atsižvelgdamas į teismų praktikoje įtvirtintą protingumo principą.

Teisingumo Teismas sprendimuose taip pat ne kartą yra paminėjęs Rekomendacijas nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Nutartyje *Secretaria Regional de Saúde dos Açores ESTT* atkreipia dėmesį, kad Procedūros reglamente įtvirtinti reikalavimai taip pat primenami Rekomendacijose¹⁵⁴. Sprendime *Asendia Spain* Procedūros reglamento nuostatos yra derinamos kartu su Rekomendacijų nuostatomis Teisingumo Teismui nurodant, kad iš Rekomendacijų yra matyti, kad: „prašyme priimti prejudicinį sprendimą nacionalinis teismas turi nurodyti tikslią informaciją apie pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo faktinėms aplinkybėms taikomas nacionalinės teisės nuostatas“¹⁵⁵. Iš to, kas aptarta anksčiau, būtų galima daryti išvadą, kad nors ir Rekomendacijos valstybių narių nacionaliniams teismams nėra privalomos, tačiau tai, kad jos yra nurodomos Teisingumo Teismo sprendimuose greta Procedūros reglamento 94 straipsnio, leidžia manyti, kad į šias Rekomendacijas teismai turi atsižvelgti ir jų laikytis teikiant prašymą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo Teisingumo Teismui.

Apytiksliais skaičiavimais Teisingumo Teismas 2012 metais iš visų 404 gautų prašymų priimti prejudicinius sprendimus dėl turiniui Procedūros reglamente įtvirtintų reikalavimų nesilaikymo nustatė akivaizdžiai nepriimtinais vos 0,5 proc. prašymų, 2016 metais atsisakė nagrinėti 3 proc. visų gautų su prejudiciniu sprendimu susijusių bylų (470), o 2018 metais iš 568 bylų Procedūros reglamento 94 straipsnio pažeidimą nustatė 1,4 proc. prašymų. Sprendžiant iš pateiktų duomenų, valstybių narių teismai dažniausiai atsižvelgia į Procedūros reglamente įtvirtintas naujoves, kadangi prašymų priimti prejudicinį sprendimą dėl turiniui nustatytų kriterijų nesilaikymo pripažinimas akivaizdžiai nepriimtais sudaro mažą procentą visų per metus gautų bylų.

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą gali būti bet kokios formos, kuri yra leidžiama pagal nacionalinę teisę¹⁵⁶. Tai reiškia, kad vadovaujantis Europos Sąjungos teise, nacionaliniai teismai turi diskreciją nuspręsti koku procesiniu

¹⁵⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. balandžio 25 d. nutartis *Secretaria Regional de Saúde dos Açores* C-102/17, EU:C:2018:294 p. 26

¹⁵⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gegužės 2 d. sprendimas *Asendia Spain* C-259/18, EU:C:2019:346 p. 20

¹⁵⁶ Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL 2019 C 380, p. 14

dokumentu – nutartimi, nutarimu ar sprendimu kreipsis į Teisingumo Teismą su minėtu prašymu¹⁵⁷. Rekomendacijose nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo yra nurodyti aspektai, kuriais turi būti vadovaujama valstybės narės teismuose kreipiantis į ESTT, kartu išsklaidant tam tikrus neaiškumus dėl prejudicinio sprendimo formos. Rekomendacijose primenama, kad remiantis Teisingumo Teismo statuto 23 straipsniu, minėtas prašymas yra proceso Teisingumo Teisme pagrindas ir kad jis įteikiamas visoms valstybėms narėms, siekiant gauti jų galimas pastabas. Prašymas turi būti surašytas paprastai, aiškiai, tiksliai, taip pat neturi būti informacijos pertekliaus, kadangi jis turi būti išverstas į visas oficialiąsias ES kalbas. Netgi nurodoma tai, kad faktinėms aplinkybėms, kuriomis remiantis teikiamas prašymas bei kreipimosi į ESTT motyvams pakanka dešimties puslapių¹⁵⁸. Atkreiptinas dėmesys, kad kreipiantis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, nacionaliniams teismams palikta gana plati laisvė ne vien dėl prašymo formos, tačiau ir dėl jame iškeltųjų prejudicinių klausimų skaičiaus, kadangi ši taisyklė nėra įtvirtinta Europos Sąjungos teisės aktuose.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad Procedūros reglamente 2012 metais įtvirtintomis naujovėmis yra siekiama efektyvesnio Teisingumo Teismo darbo, po Lisabonos sutarties įsigaliojimo padaugėjus teikiamų prašymų skaičiui. Tai reiškia, kad Teisingumo Teismas siekia išlaikyti abipusį bendradarbiavimą su valstybių narių teismais, kad atsižvelgdamas į prašyme nurodytus faktus ir aplinkybes galėtų pateikti kuo išsamesnį ir naudingesnį ES teisės nuostatos išaiškinimą. Prašymų priimti prejudicinį sprendimą atsisakymas nagrinėti dėl turinio reikalavimų nesilaikymo per metus sudaro mažą procentą, o tai parodo valstybių narių teismų norą ir pastangas ES teisės nuostatas savo sprendimuose taikyti tiksliai.

¹⁵⁷ PRAPIESTYTĖ, D. *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 51

¹⁵⁸ Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL 2019 C 380, p. 14

3. Teisingumo Teismo jurisdikcijos raida laisvės, saugumo ir teisingumo srityje

Europos Sąjungos laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė buvo sukurta siekiant užtikrinti laisvą asmenų judėjimą ir gerą piliečių apsaugą apimant įvairias politikos sritis. Europos Sąjungos Sutarties 3 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad Sąjunga savo piliečiams siūlo vidaus sienų neturinčią laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje laisvas asmenų judėjimas užtikrinamas kartu taikant atitinkamas išorės sienų kontrolės, prieglobsčio suteikimo, imigracijos ir nusikalstamumo prevencijos bei kovos su juo priemones.

Lisabonos sutartis, pasirašyta Europos Sąjungos valstybių narių, oficialiai įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d., praėjus dvejiems metams po jos pasirašymo. Šia sutartimi iš dalies buvo keičiamos dvi ankstesnės sutartys, kurios buvo Europos Sąjungos sukūrimo pagrindas - Romos sutartis (Europos Bendrijos Steigimo Sutartis) ir Maastrichto sutartis (Europos Sąjungos sutartis). Romos sutartimi buvo įsteigta Europos ekonominė bendrija, sumažinti muitai tarp valstybių narių ir palengvinta bendrosios prekių rinkos bei jų gabenimo politika. Tuo tarpu Maastrichto sutartimi buvo nustatyti trys Europos Sąjungos ramsčiai ir nutiestas kelias į bendrą Europos Sąjungos valiutą. Nagrinėjamai temai yra svarbus trečiasis ramstis, kuriame buvo numatytas bendradarbiavimas teisingumo ir vidaus reikalų srityse. Ramstyje įtvirtintomis teisės normomis buvo siekiama Europos Sąjungos piliečiams užtikrinti aukšto lygio apsaugą laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje¹⁵⁹. Šios ankstesnės sutartys nustatė pagrindines Europos Sąjungos taisykles ir principus, o Lisabonos sutartimi buvo siekiama nustatyti naujas Sąjungos funkcijas bei oficialias teises procedūras. Taip pat buvo atnaujinti Europos Sąjungos reglamentai, nustatyta labiau centralizuota sistema¹⁶⁰. Lisabonos sutartimi buvo panaikintas Bendrijos trečiasis ramstis, kurį dabar galima rasti SESV V antraštinėje dalyje, kuri yra skirta laisvės, saugumo ir teisingumo erdvei. Nustoja egzistavusi buvusi tarpvyriausybinių politikos sritis, nes dabar šios srities aktai priimami pagal įprastą teisėkūros procedūrą (kvalifikuota balsų dauguma ir bendru sprendimu) ir taikomos Sąjungos teisinės

¹⁵⁹ Europos Parlamentas. Maastrichto ir Amsterdamo sutartys [interaktyvus]. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės [žiūrėta 2020 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/3/maastrichto-ir-amsterdamo-sutartys>>

¹⁶⁰ KENTON, W. Lisbon Treaty [interaktyvus]. Investopedia, 2020 [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.investopedia.com/terms/l/lisbon-treaty.asp>>

priemonės (reglamentai, direktyvos ir sprendimai), minėtoje srityje pradeda galioti visiška Teisingumo Teismo jurisdikcija¹⁶¹.

Šioje dalyje bus tiriama Teisingumo Teismo jurisdikcijos apimtis ir kompetencija po Lisabonos sutarties įsigaliojimo, panaikinus ES sutarties 35 ir EB sutarties 68 straipsniuose numatytus apribojimus bei analizuojamas prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka institutas.

3.1. Teisingumo Teismo jurisdikcija panaikinus ES sutarties 35 ir EB sutarties 68 straipsnius

Iki Lisabonos sutarties bei pereinamojo laikotarpio metu Teisingumo Teismo kompetencija priimti prejudicinius sprendimus dėl Europos Sąjungos teisės aktų priimtų pagal policijos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose nuostatas buvo ribota. Pereinamojo laikotarpio nuostatose (Protokolo Nr. 36 10 straipsnis) buvo numatyta, kad Teisingumo Teismo jurisdikcijos apribojimai neteks galios tik po penkerių metų nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo¹⁶². Tai savo išvadoje byloje *RO* nurodė ir generalinis advokatas Maciej Szpunar sakydamas, kad: „tik įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, arba, tiksliau kalbant, praėjus penkiems metams po jos įsigaliojimo Teisingumo Teismui buvo suteikta visiška jurisdikcija“¹⁶³. Iki to laiko, prašymus dėl prejudicinių sprendimų galėjo pateikti tik tų valstybių narių teismai, kurios pripažino Teisingumo Teismo kompetenciją priimti prejudicinius sprendimus dėl policijos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose¹⁶⁴. Valstybės narės nurodydavo, ar šia teise gali naudotis visų instancijų nacionaliniai teismai, ar ji suteikiama tik aukščiausių instancijų teismams bei kokie nacionaliniai teismai galės kreiptis į ESTT dėl pamatinių ir kitų sprendimų teisėtumo ir šių teisės aktų išaiškinimo, dėl konvencijų, sudarytų pagal ESS VI antraštinę dalį¹⁶⁵. Tai reiškia, kad

¹⁶¹ Europos Parlamentas. Lisabonos sutartis [interaktyvus]. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/5/lisabonos-sutartis>>

¹⁶² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Lisabonos sutartis ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_69328/lt/>

¹⁶³ Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada pateikta 2018 m. rugpjūčio 7 d. byloje *RO C-327/18 PPU*, EU:C:2018:644 p.76

¹⁶⁴ MILČIUVIENĖ, S. Prejudiciniai sprendimai baudžiamajame procese. Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?, Vilnius, 2014, p. 39

¹⁶⁵ PRAPIESTYTĖ, D. Baudžiamoji teisė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo priėmimo procese. Teisės apžvalga, 2016, Nr. 2 (14), p. 115-138 (p. 119 naudota)

valstybės narės galėjo nurodyti, kad kreiptis dėl prejudicinio sprendimo į ESTT gali tik nacionaliniai teismai, kurių sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami¹⁶⁶. Jau minėtoje generalinio advokato Maciej Szpunar išvadoje, kurią jis pateikė byloje *RO*, nurodoma, kad anksčiau, tuo metu, kai dar galiojo ESS 35 straipsnis, Teisingumo Teismo jurisdikcija priklausė nuo kiekvienos valstybės narės pateikiamos deklaracijos dėl šios jurisdikcijos pripažinimo¹⁶⁷. Kalbant apie Teisingumo Teismo jurisdikciją, sprendime *Spasic* ESTT nurodė, kad jis turėjo teisę atsakyti į jam pateiktus prejudicinius klausimus, kadangi Vokietijos Federacinė Respublika buvo padariusi pareiškimą pagal ES 35 straipsnio 2 dalį, kuriuo ji pripažino Teisingumo Teismo jurisdikciją nagrinėti bylas remiantis ES 35 straipsnio 3 dalies b punkte numatyta tvarka¹⁶⁸. Kitokia situacija pastebima generalinio advokato Pedro Cruz Villalón nuomonėje sprendime *Lanigan*, kuomet Airijos teismai negalėjo Teisingumo Teismui teikti prašymų dėl pagrindų sprendimų, priimtų įgyvendinant ES sutarties VI antraštinės dalies nuostatas, susijusias su policijos ir teisiniu bendradarbiavimu baudžiamosiose bylose, išaiškinimo, kadangi Airija nebuvo pateikusi pareiškimo šiuo klausimu, vadovaujantis iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo galiojusia ES sutarties 35 straipsnio 2 dalies redakcija¹⁶⁹.

Lisabonos sutarties įsigaliojimu buvo daroma įtaka Europos Sąjungos baudžiamajai teisei. Europos Sąjunga sutartimi siekė įveikti globalias problemas, kylančias dėl terorizmo, tarpvalstybinių nusikaltimų, kuriais yra keliami rimta grėsmė ES piliečiams¹⁷⁰. Buvo atlikti ne vien esminiai instituciniai pokyčiai, kuriais grindžiama Europos Sąjungos teisės plėtra šioje srityje, bet kartu Europos Sąjunga įgaliojama leisti įstatymus naujose baudžiamosios teisės ir teisingumo srityse. Sutartimi panaikinus ES 35 straipsnį dėl policijos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, Teisingumo Teismo jurisdikcija priimti prejudicinius sprendimus tampa privaloma, minėti apribojimai išnyksta ir Teisingumo Teismas įgyja neribotą jurisdikciją šioje srityje. Jurisdikcija

¹⁶⁶ MILČIUVIENĖ, S. Prejudiciniai sprendimai baudžiamajame procese. Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?, Vilnius, 2014, p. 39

¹⁶⁷ Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada pateikta 2018 m. rugpjūčio 7 d. byloje *RO* C-327/18 PPU, EU:C:2018:644 p. 74

¹⁶⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. gegužės 27 d. sprendimas *Spasic* C-129/14, EU:C:2014:586 p. 44

¹⁶⁹ Generalinio advokato Pedro Cruz Villalón nuomonė pateikta 2016 m. spalio 19 d. byloje *Lanigan* C-237/15, U:C:2016:782 p. 97

¹⁷⁰ YAKUT, B. Post-Lisbon criminal law competency of the European Union. *Marmara journal of European studies*, 2009, (Volume 17, No:1- 2), p. 19

daugiau nebesiejama su atskiros valstybės narės pareiškimu, kuriuo ji pripažindavo Teisingumo Teismo jurisdikciją ir įvardindavo, kurie valstybių narių teismai gali kreiptis į Teisingumo Teismą¹⁷¹. Generalinis advokatas Yves Bot išvadoje, pateiktoje byloje *Popławski*, pažymėjo, kad nors Teisingumo Teismo jurisdikcija pagal buvusį ES sutarties 35 straipsnį atspindi tarpvyriausybinių bendradarbiavimo trečiojo ramsčio srityje pobūdį, Teisingumo Teismas nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo savaimė turi privalomą prejudicinę jurisdikciją, nes tam jau nebebūtina deklaracija, pagal kurią kiekviena valstybė narė pripažindavo šią jurisdikciją ir nurodydavo nacionalinius teismus, galinčius kreiptis į Teisingumo Teismą¹⁷². Sprendime *Popławski* Teisingumo Teismas sutiko su generalinio advokato išvada nuroydamas, kad pagal Protokolo Nr. 36 dėl pereinamojo laikotarpio nuostatų 9 straipsnį, kol įsigalios Lisabonos sutartis, Sąjungos institucijų, organų ir įstaigų aktų, priimtų remiantis ES sutartimi, teisinė galia išlieka tik tol, kol įgyvendinant Sutartis šie aktai bus panaikinti, pripažinti negaliojančiais arba iš dalies pakeisti¹⁷³. Šia taisykle advokatas vadovavosi ir vėlesnėje išvadoje pateiktoje Teisingumo Teismo sprendime *Lada*¹⁷⁴. Tai reiškia, kad pagal Lisabonos sutartį ši sritis tapo bendrosios teisės dalimi ir bet kuris valstybės narės nacionalinis teismas nepriklausomai nuo jo vietos nacionalinėje teismų sistemoje gali kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Tačiau SESV 276 straipsnyje yra numatyta, kad Teisingumo Teismas ir toliau neturi jurisdikcijos nagrinėti valstybių narių policijos ar kitų teisėsaugos tarnybų vykdomų operacijų teisėtumo ar proporcingumo ir spręsti kaip valstybės narės vykdo joms priklausančias pareigas palaikyti viešąją tvarką bei užtikrinti vidaus saugumą¹⁷⁵.

Lisabonos sutartimi yra taip pat stiprinamas Europos Sąjungos erdvės, kurioje asmenys gali laisvai judėti ir pasinaudoti veiksminga teisine apsauga, kūrimas. Sutartimi yra nustatytas bendras Europos Sąjungos išorės sienų

¹⁷¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Lisabonos sutartis ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_69328/lt/>

¹⁷² Generalinio advokato Yves Bot išvada pateikta 2017 m. vasario 15 d. byloje *Popławski* C-579/15, EU:C:2017:116 p. 86

¹⁷³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. birželio 29 d. sprendimas *Popławski* C-579/15, EU:C:2017:503 p. 27

¹⁷⁴ Generalinio advokato Yves Bot išvada pateikta 2018 m. vasario 6 d. byloje *Lada* C-390/16, EU:C:2018:65 p. 115

¹⁷⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Lisabonos sutartis ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_69328/lt/>

valdymas, visų pirma stiprinant operatyvų bendradarbiavimą tarp Europos Sąjungos institucijų bei valstybių narių. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai Teisingumo Teismas įgijo bendrą jurisdikciją, sutartimi panaikinus EB 68 straipsnį, buvusį EB sutarties IV antraštinėje dalyje, skirtoje vizoms, prieglobsčiui, imigracijai ir kitai su laisvu asmenų judėjimu susijusiai politikai, panaikinami tam tikri su prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra susiję Teisingumo Teismo jurisdikcijos apribojimai - iki EB sutarties 68 straipsnio panaikinimo į Teisingumo Teismą galėjo kreiptis tik nacionaliniai teismai, kurių sprendimai negalėjo būti toliau skundžiami teismine tvarka. Lisabonos sutartimi panaikinus ES sutarties 35 straipsnį ir EB sutarties 68 straipsnį laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė yra perkeliama į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo V antraštinę dalį.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima daryti išvada, kad Lisabonos sutartimi panaikinus ES 35 ir EB 68 straipsnius, ir teisės normas, kuriomis buvo reglamentuojama vizų, prieglobsčio, imigracijos bei laisvo asmenų judėjimo politika perkėlus į SESV V antraštinę dalį, kartu yra panaikinami Teisingumo Teismo jurisdikcijos apribojimai šioje srityje bei modifikuojama Europos Sąjungos baudžiamoji teisė.

3.2. Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka institutas

Nacionaliniams teismams kylant klausimų dėl Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ir taikymo bei siekiant užtikrinti efektyvesnę tam tikrų bylų nagrinėjimą, Teisingumo Teismo Statuto 23a straipsnio 1 pastraipoje numatyta, kad Procedūros reglamente gali būti numatyta pagreitinta procedūra, o prašymų priimti prejudicinius sprendimus, susijusius su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, atvejais – sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra¹⁷⁶.

Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra buvo sukurta 2008 m. kaip atsakas į išplėstą Sąjungos ir Teisingumo Teismo kompetenciją laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės srityje. Konkrečią išimtinę procedūrą buvo būtina sukurti tam, kad prireikus būtų galimybė apsaugoti atitinkamus asmenų interesus. Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra, yra reglamentuojama Teisingumo Teismo Procedūros reglamento 107 ir kitų

¹⁷⁶ Protokolas (Nr. 3) dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Statuto. Suvestinė redakcija, OL 2016 C 202, p. 210—229.

straipsnių¹⁷⁷. Procedūros reglamento 107 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad skubos institutas taikomas tik tuo atveju, kai prašymuose priimti prejudicinius sprendimus yra keliami klausimai, susiję su sritimis, patenkančiomis į SESV trečiosios dalies V antraštinės dalies, skirtos laisvės bei saugumo erdvei, taikymo sritį. Taip pat to paties straipsnio 2 dalyje pažymima, kad valstybės narės teismas, prašyme priimti prejudicinį sprendimą skubos tvarka turi nurodyti teisinės ir faktinės aplinkybes, patvirtinančias skubą, tačiau kokios tai turėtų būti aplinkybės nedetalizuojama¹⁷⁸. Aiškiai įvardyta sąlyga, kada nacionaliniai teismai gali kreiptis dėl prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka yra numatyta SESV 267 straipsnio 4 pastraipoje, nurodant, kad nagrinėjama byla turi būti susijusi su sulaikytu asmeniu. Teismo nutartyje *Spetsializirana prokuratura (Présomption d’innocence)* buvo nurodyta, kad valstybės narės prašymas gali būti nagrinėjamas pagal Procedūros reglamento 107 straipsnyje numatytą prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, kadangi jis patenka į SESV trečiosios dalies V antraštinės dalies, susijusios su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, taikymo sritį.¹⁷⁹ Remiantis ESTT sprendimuose, tokiuose kaip *OG ir PI*¹⁸⁰, *RO*¹⁸¹, *TC*¹⁸² ir kt. suformuota praktika, kalbant apie skubos kriterijų reikia atsižvelgti į tai, ar asmeniui pagrindinėje byloje yra atimta laisvė, ir ar jo tolesnis suėmimas priklauso nuo pagrindinės bylos baigties¹⁸³. Taip pat Teisingumo Teismas *UD*¹⁸⁴ sprendime yra nurodęs, kad skubos kriterijų atitinka atvejai, kai yra kalbama apie vaiko gerovę. Ilgas teismo sprendimų priėmimas dėl vaiko, gali lemti tai, kad bus stipriai ar nepataisomai pakenkta vaiko raidai¹⁸⁵.

¹⁷⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Prašymo priimti prejudicinį sprendimą skubos tvarka procedūra ir pagreitinata procedūra [interaktyvus]. Informacinė suvestinė, 2019, p. 2 [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-10/tra-doc-lt-div-c-0000-2019-201906086-05_00.pdf>

¹⁷⁸ MILČIUVIENĖ, S. Prejudiciniai sprendimai baudžiamajame procese. Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?, Vilnius, 2014, p. 48

¹⁷⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 24 d. nutartis *Spetsializirana prokuratura (Présomption d’innocence)* C-467/19, EU:C:2019:776 p. 25

¹⁸⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gegužės 27 d. sprendimas *OG ir PI* C-508/18 ir C-82/19 PPU, EU:C:2019:456 p. 38

¹⁸¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. rugsėjo 19 d. sprendimas *RO* C-327/18 PPU, EU:C:2018:733, p. 30

¹⁸² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. vasario 12 d. sprendimas *TC* C-492/18 PPU, EU:C:2019:108 p. 30

¹⁸³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 24 d. nutartis *Spetsializirana prokuratura (Présomption d’innocence)* C-467/19, EU:C:2019:776 p. 26

¹⁸⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. spalio 17 d. sprendimas *UD* C-393/18 PPU, EU:C:2018:835 p. 26

¹⁸⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. spalio 17 d. sprendimas *UD* C-393/18, EU:C:2018:835 p. 26

Teisingumo Teismas paskiria specialią kolegiją, kuriai yra suteikta kompetencija priimti sprendimą dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo prašymo priimtumo, kuriuo siekiama, kad byla būtų nagrinėjama taikant prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, tokiam sprendime nenurodant motyvų. Visgi, kai prašymas nagrinėti byla taikant prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą patenkinamas, Teisingumo Teismas, priimdamas sprendimą dėl bylos esmės, pateikia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo argumentų santrauką, dėl kurių buvo pagrįsta taikyti tokią procedūrą. Teisingumo Teismo pirmininkas gali kreiptis į kompetetingą kolegiją, kad ši išnagrinėtų, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą reikia nagrinėti taikant prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, atvejais, kai valstybių narių teismai pateikia prašymą priimti prejudicinį sprendimą, tačiau neprašo bylą nagrinėti taikant prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, tačiau iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tokia procedūra turėtų būti taikoma¹⁸⁶.

Minėtų funkcijų priskyrimas Teisingumo Teismo kolegijai, leidžia daryti išvadą apie didėjantį prašymų priimti prejudicinį sprendimą skubos tvarka skaičių. Teisingumo Teismo metiniuose pranešimuose nurodoma, kad 2014 metais valstybių narių teismų prejudicinio sprendimo skubos tvarka procedūros prašyta 6 bylose, iš kurių specialiosios kolegijos sprendimu 107 straipsnyje numatytas sąlygas atitiko 4 iš šių bylų¹⁸⁷. 2016 metais Teisingumo Teismas gavo 12, t. y., du kartus daugiau prašymų dėl skubos tvarkos taikymo, iš kurių kolegija patenkino 8 prašymus¹⁸⁸, kai tuo tarpu 2017 metais iš 15 pateiktų prašymų buvo patenkinti tik 4 prašymai. Didžiausias prašymų skaičius pastebimas paskutiniaisiais 2018 metais – 19 prašymų priimti prejudicinį sprendimą procedūra skubos tvarka.

¹⁸⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Prašymo priimti prejudicinį sprendimą skubos tvarka procedūra ir pagreitinata procedūra [interaktyvus]. Informacinė suvestinė, 2019, p. 2 [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-10/tra-doc-lt-div-c-0000-2019-201906086-05_00.pdf>

¹⁸⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2014 [interaktyvus]. Liuksemburgas: Teisminė veikla, 2015, p. 10 [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2015-04/lt_ecj_annual_report_2014_pr1.pdf>

¹⁸⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2016 [interaktyvus]. Liuksemburgas: Teisminė veikla, 2017, p. 78 [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-06/ra_2016_lt_web.pdf>

Po Lisabonos sutarties įsigaliojimo Procedūros reglamente buvo šiek tiek modifikuota prejudicinio sprendimo priėmimo skubos procedūra – pakeitimai yra susiję su bylos paskyrimu teisėjui pranešėjui¹⁸⁹. Procedūros reglamento 108 straipsnio 2 dalyje yra numatyta galimybė, kad jeigu tarp bylos kurią nuspręsta nagrinėti taikant skubos tvarką ir nagrinėjamos bylos, paskirtos teisėjui pranešėjui, kuris nepriklauso paskirtai kolegijai, yra ryšys, minėta kolegija gali Teismo pirmininkui pasiūlyti paskirti bylą šiam teisėjui pranešėjui. Kitas Procedūros reglamento pokytis susijęs su skubos tvarka yra tai, kad Procedūros reglamento antraštinėje dalyje, kuri yra skirta prašymams priimti prejudicinį sprendimą, numatyta galimybė, kad ne tik ta valstybė, kurios teismas pateikė Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, tačiau ir kitos valstybės narės gali dalyvauti nagrinėjant prejudicinę bylą pagal skubos tvarkos procedūrą¹⁹⁰. Procedūros reglamento 109 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad: „Jeigu prašyme priimti prejudicinį sprendimą aprašoma kitoje valstybėje narėje nei ta, kurios teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą, vykusi administracinė procedūra ar teisminis procesas, Teismas gali tokios valstybės narės paprašyti raštu arba per teismo posėdį pateikti naudingus patikslinimus“.

Procedūros reglamente 2012 metais nustatyti pokyčiai susiję su prejudicinio sprendimo priėmimo skubos procedūra atsispindi generalinių advokatų teikiamose išvadose. Pavyzdžiui, byloje *P* Švedijos pirmosios instancijos teismas pateikė Teisingumo Teismui prašymą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo klausimu susijusiu su santuoka ir tėvų pareigomis. Švedijos teismas Teisingumo Teismo prašė atsakyti į klausimą, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas, turi atsisakyti pripažinti Šilutės rajono apylinkės teismo 2015 m. vasario 18 d. priimtą sprendimą ir tęsti su globos teisėmis susijusią dabar jo nagrinėjamą bylą¹⁹¹. Generalinio advokato Melchior Wathelet nuomonėje nurodoma, kad Teisingumo Teismo ketvirtoji kolegija taikydama Procedūros reglamento 109 straipsnio 3 dalį, nusprendė pasiūlyti Lietuvos Respublikai raštu pateikti visus turimus naudingus paaiškinimus dėl šios bylos bei nurodė pagrindinės bylos šalims, Švedijos Karalystei ir Lietuvos

¹⁸⁹ LIMANTĖ, A., PRAPIESTYTĖ, D. Naujasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Procedūros reglamentas: efektyvesnio proceso link. Teisė, 2013, t. 89 p. 110

¹⁹⁰ *Ibid.*, 111

¹⁹¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. lapkričio 19 d. sprendimas *P* C-455/15 PPU, EU:C:2015:763

Respublikai raštu arba per teismo posėdį atsakyti į kelis klausimus¹⁹². Generalinio advokato Evgeni Tanchev pateiktoje išvadoje byloje *Minister for Justice and Equality*, kurioje Airijos High Court (Aukštasis teismas) Teisingumo Teismui pateikė prašymą priimi prejudicinį sprendimą dėl Lenkijos piliečio, kuriam Lenkijos Respublikoje yra išduoti trys Europos arešto orderiai, nurodyta, kad Teisingumo Teismas remdamasis Procedūros reglamento 109 straipsnio 3 dalimi nusprendė paprašyti Lenkijos Respublikos raštu pateikti su šia byla susijusius naudingus patikslinimus¹⁹³.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad po Lisabonos sutarties įsigaliojimo yra nustatomi tam tikri pakeitimai prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūroje, siekiant užtikrinti kuo efektyvesnį minėto instituto veikimą. Procedūros reglamente numatyti pokyčiai yra susiję su kasmet didėjančiu valstybių narių prejudicinių sprendimų skubos tvarka prašymų skaičiumi.

¹⁹² Generalinio advokato Melchior Wathelet nuomonė pateikta 2015 m. spalio 29 d. byloje *P C-455/15 PPU*, EU:C:2015:770 p. 38

¹⁹³ Generalinio advokato Evgeni Tanchev išvada pateikta 2018 m. birželio 28 d. byloje *Minister for Justice and Equality (Défaillances du système judiciaire)* C-216/18 PPU, EU:C:2018:517 p. 28

IŠVADOS

1. Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros, vykstančios Europos Sąjungos Teisingumo Teisme, teisiniai pagrindai yra įtvirtinti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje. Šio straipsnio 1 pastraipoje numatyta, kad prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra gali būti pradėta: kai valstybės narės teismas kreipiasi į Teisingumo Teismą dėl Europos Sąjungos teisės išaiškinimo, ir kai valstybės narės teismas kreipiasi dėl Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo. Minėto straipsnio 2 pastraipoje nustatyta valstybių narių teismų teisė, tuo tarpu straipsnio 3 pastraipoje pareiga kreiptis prejudicinio sprendimo iškilus ES teisės aiškinimo ar galiojimo klausimams. Teismas turi teisę ar pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą priklausomai nuo to, ar valstybės narės teismo sprendimai pagal nacionalinę teisę gali būti toliau apskundžiami teismine tvarka. Teisingumo Teisme didėjantis išnagrinėtų bylų dėl prejudicinio sprendimo priėmimo skaičius rodo augančią valstybių narių teismų tendenciją kreiptis į Teisingumo Teismą dėl klausimų susijusių su Europos Sąjungos teisės taikymu.
2. Teisingumo Teismas savo jurisprudencijoje suformavo kriterijus, kurių laikydamiesi valstybių narių teismai gali nesikreipti į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo: *pirma*, kai Teisingumo Teismas su ES teise susijusį klausimą yra išaiškinęs ankstesnėje ESTT jurisprudencijoje, *antra*, kai Teisingumo Teismui pateiktas Europos Sąjungos teisės aiškinimo klausimas nėra svarbus bylai bei, *trečia*, kai teismui nekyla tam tikros ES teisės nuostatos aiškinimo sunkumų, arba jei šiuo atžvilgiu nekyla rimtų abejonių – *acte clair* doktrina. Ilgą laiką minėtos išimtys Teisingumo Teismo praktikoje buvo taikomos laikantis griežtų kriterijų, tačiau Teisingumo Teismo jurisprudencijos analizė parodė, kad Teisingumo Teismas vadovaudamasis generalinių advokatų išvadomis, pritarė švelnesniam ir lankstesniam kriterijų taikymui. Praktikoje nacionaliniai teismai dažnai nukrypsta nuo *acte clair* doktrinos kriterijų, todėl minėtos doktrinos taikymas gali kelti riziką, kad paskutinės instancijos nacionaliniai teismai ES teisės probleminius klausimus kiekviename valstybėje narėje aiškina savaip.

3. Valstybei narei, kurios galutinės instancijos teismai nesilaiko pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, gali kilti pareiga atlyginti žalą asmeniui, taip pat gali būti inicijuojama byla valstybei narei, kurios teismas nesilaikė minėtos pareigos, pagal SESV 258 straipsnį. Sprendžiant ar valstybės narės teismas, kuris nesikreipia į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo padarė žalą asmeniui yra vadovaujamosi *Köbler* sprendime numatytais kriterijais. Naujausioje Teisingumo Teismo praktikoje susijusioje su galutinės instancijos nacionalinių teismų atsakomybe pažeidžiant pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo, akivaizdu, kad išlieka tendencija taikyti praktikoje nusistovėjusius ir *Köbler* sprendime suformuluotus kriterijus, valstybės narės atsakomybei nustatyti. Sprendžiant iš naujausios Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad nors ir kriterijus, atleidžiančius nuo pareigos kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo Teisingumo Teismas yra linkęs taikyti lanksčiau, tačiau tuo pat metu ESTT siekia užtikrinti efektyvų ES teisės įgyvendinimą įpareigojant valstybes nares dažniau kreiptis prejudicinio sprendimo išskirtinai tais atvejais, kai yra didelė tikimybė, kad gali būti piktnaudžiaujama *acte clair* doktrina.
4. Reikalavimai taikomi procesiniams dokumentams, kuriais kreipiamasi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, yra numatyti Procedūros reglamento 94 straipsnyje. Procedūros reglamente 2012 metais įtvirtintomis naujovėmis buvo siekiama efektyvesnio Teisingumo Teismo darbo, po Lisabonos sutarties įsigaliojimo padaugėjus teikiamų prašymų skaičiui. Tai reiškia, kad Teisingumo Teismas siekia išlaikyti abipusį bendradarbiavimą su valstybių narių teismais, kad atsižvelgdamas į prašyme nurodytus faktus ir aplinkybes galėtų pateikti kuo išsamesnį ir naudingesnį ES teisės nuostatos išaiškinimą. Teisingumo Teismo jurisprudencijos analizė parodo, kad valstybių narių teismai dažniausiai atsižvelgia į Procedūros reglamente įtvirtintas naujoves, kadangi prašymų priimti prejudicinį sprendimą dėl turiniui nustatytų kriterijų nesilaikymo pripažinimas akivaizdžiai nepriimtinais sudaro mažą procentą visų per metus gautų bylų, o tai parodo valstybių narių teismų norą ir pastangas ES teisės nuostatas savo sprendimuose taikyti tikslingai.

5. Vertinant ESTT jurisdikcijos pokyčius Europos Sąjungos laisvės, saugumo ir teisingumo srityje, nustatyta, kad Teisingumo Teismui buvo suteikta visiška jurisdikcija. Lisabonos sutartimi, kuri įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d., panaikinus ES sutarties 35 ir EB sutarties 68 straipsnius laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė buvo perkelta į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo V antraštinę dalį. Sutartimi buvo panaikinti Teisingumo Teismo jurisdikcijos apribojimai šioje srityje bei modifikuota Europos Sąjungos baudžiamoji teisė. Didėja prašymų susijusių su prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra Teisingumo Teisme skaičius.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Europos Sąjungos teisės norminiai aktai:

1. Europos Sąjungos sutartis. Suvestinės redakcija, OL 2016 C 202, p. 13-45.
2. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. Suvestinė redakcija, OL 2016 C 202, p. 47-199.
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Procedūros reglamentas. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL L 265, 2012 9 29, p. 1-42.
4. Protokolas (Nr. 3) dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Statuto. Suvestinė redakcija, OL 2016 C 202, p. 210-229.
5. Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OL 2019 C 380, p 1-9.

Specialioji literatūra:

Spausdintinės monografijos:

1. FAIRHURST, J. Law of European Union. England: Pearson Longman, eighth edition 2010
2. KACZOROWSKA, A. European Union Law. The USA and Canada: Routledge, third edition 2013

Straipsniai:

1. KŪRIS, P. Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Bendrijų Teisingumo Teisme. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 6(84), p. 7-15
2. LIMANTĖ, A. Prejudicinio sprendimo procedūros kaip alternatyvos privačių subjektų teikiams ieškiniams dėl ES teisės akto panaikinimo trūkumai. *Teisė*, 2011, t. 79
3. LIMANTĖ, A., PRAPIESTYTĖ, D. Naujasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Procedūros reglamentas: efektyvesnio proceso link. *Teisė*, 2013, t. 89
4. LIMANTĖ, A. Recent Developments in the Acte Clair Case Law of the EU Court of Justice: Towards a more Flexible Approach. *Journal of Common Market Studies*, 2016, (Volume 54. Number 6), p. 1384-1397

5. PRAPIESTYTĖ, D. Teismo samprata pagal sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, Nr. 3(4), p. 1207–1227
6. PRAPIESTYTĖ, D. Baudžiamoji teisė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo priėmimo procese. *Teisės apžvalga*, 2016, Nr. 2 (14), p. 115-138
7. MILČIUVIENĖ, S. Prejudiciniai sprendimai baudžiamajame procese. Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?, Vilnius, 2014
8. MILINIS A., PRANEVIČIENĖ K. Conditions and circumstances which lead to application to the Court of Justice of the European Union and adoption of a preliminary ruling. *Baltic Journal of law & politics*, 2016, (Volume 9, number 2), p. 130-149
9. VĖGĖLĖ, I. Nacionalinių teismų teisė ir pareiga kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 7(97), p. 39-45
10. VALUTYTĖ, R. Valstybių atsakomybės dėl galutinės instancijos teismų sprendimų teisiniai pagrindai. *Socialinių mokslų studijos*, 2009, Nr. 2(2), p. 137–156
11. ŽALIMIENĖ, S. Nacionalinio teismo vaidmuo įgyvendinant Europos Sąjungos teisę ir teisinio saugumo principo pažeidžiamumas. *Teisė*, 2011, t. 78
12. ITZCOVICH, G. The Interpretation of Community Law by the European Court of Justice. *German law journal*, 2009, (Vol.10 No. 5)
13. YAKUT, B. Post-Lisbon criminal law competency of the European Union. *Marmara journal of European studies*, 2009, (Volume 17, No:1- 2)
14. KROMMENDIJK, J. The highest Dutch courts and the preliminary ruling procedure: Critically obedient interlocutors of the Court of Justice. *Wiley journal*, 2019, p. 394-415
15. KUSTRA, A. Reading the Tea Leaves: The Polish Constitutional Tribunal and the Preliminary Ruling Procedure. *German law journal*, 2015, (Vol. 16 No. 06), p. 1543-1568
16. MIKELSONE, G. The binding force of the case law of the Court of Justice of the European Union. *Jurisprudence*, 2013, 20(2), p. 469-495
17. SILVEIRA, A., FERNANDES, S. P. Preliminary References, Effective Judicial Protection and State Liability. What if the Ferreira da Silva

Judgment Had not Been Delivered? Revista de Derecho Comunitario Europeo, 54, 2016, p. 631-666

Disertacijos:

1. PRAPIESTYTĖ, D. *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012
2. TAMAVIČIŪTĖ, V. *Prejudicinis sprendimas dėl Europos Sąjungos teisės akto galiojimo*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012

Teismų praktika:

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika:

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1963 m. vasario 5 d. sprendimas *van Gend en Loos* C-26/62, EU:C:1963:1
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1963 m. kovo 27 d. sprendimas *Da Costa en Schaake NV ir kt.* C-28/62–C-30/62, EU:C:1963:6
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1964 m. liepos 15 d. sprendimas *Costa* C- 6/64, EU:C:1964:66
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1974 m. sausio 16 d. sprendimas *Rheinmühlen I* C-166/73, EU:C:1974:3
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1980 m. birželio 18 d. nutartis *Borker* 138/80, EU:C:1980:162
6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *Cilfit* C-283/81, EU:C:1982:335
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1987 m. birželio 11 d. sprendimas *Pretore di Salò prieš Persons Unknown* C-14/86, EU:C:1987:275
8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1993 m. kovo 30 d. sprendimas *Pierre Corbiau prieš Administration des contributions* C-24/92, EU:C:1993:118
9. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. birželio 4 d. sprendimas *Lyckeskog* C-99/00, EU:C:2002:329
10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas *Köbler* C-224/01, EU:C:2003:513

11. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. rugsėjo 15 d. sprendimas *Intermodal Transports* C-495/03, EU:C:2005:552
12. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2006 m. birželio 13 d. sprendimas *Traghetti del Mediterraneo* C-173/03, EU:C:2006:391
13. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Cartesio* C-210/06, EU:C:2008:723
14. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. birželio 25 d. sprendimas *Roda Golf & Beach Resort SL* C-14/08, EU:C:2009:395
15. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Komisija prieš Ispaniją* C-154/08, EU:C:2009:695
16. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. kovo 9 d. sprendimas *ERG ir kt.* C-379/08 ir C-380/08, EU:C:2010:127
17. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. lapkričio 27 d. nutartis *Augustus* C-627/11, EU:C:2012:754
18. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2013 m. sausio 15 d. sprendimas *Križan ir kt.* C-416/10, EU:C:2013:8
19. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. vasario 27 d. sprendimas *Pohotovost'* C-470/12, EU:C:2014:101
20. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. gegužės 27 d. sprendimas *Spasic* C-129/14 PPU, EU:C:2014:586
21. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. liepos 3 d. nutartis *Talasca* C-19/14, EU:C:2014:2049
22. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. gruodžio 11 d. sprendimas *Azienda sanitaria locale n. 5 «Spezzino» ir kt.* C-113/13, EU:C:2014:2440
23. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. gruodžio 11 d. sprendimas *CASTA ir kt.* C-50/14, EU:C:2016:56
24. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas *X ir van Dijk* C-72/14 ir C-197/14, EU:C:2015:564
25. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. sprendimas *Ferreira da Silva e Brito ir kt.* C-160/14, EU:C:2015:565
26. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. lapkričio 19 d. sprendimas *P* C-455/15 PPU, EU:C:2015:763
27. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. liepos 28 d. sprendimas *Association France Nature Environnement* C-379/15, EU:C:2016:603

28. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 8 d. nutartis *Google Ireland ir Google Italy* C-322/15, EU:C:2016:672
29. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. spalio 27 d. sprendimas *Audace ir kt.* C-114/15, EU:C:2016:813
30. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Biuro podróży "Partner"* C-119/15, EU:C:2016:987
31. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. kovo 15 d. sprendimas *Aquino* C-3/16, EU:C:2017:209
32. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. birželio 29 d. sprendimas *Popławski* C-579/15, EU:C:2017:503 p. 27
33. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. liepos 26 d. sprendimas *Europa Way ir Persidera* C-560/15, EU:C:2017:593
34. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. lapkričio 22 d. sprendimas *Cussens ir kt.* C-251/16, EU:C:2017:881
35. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. balandžio 25 d. nutartis *Secretaria Regional de Saúde dos Açores* C-102/17, EU:C:2018:294
36. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. balandžio 25 d. nutartis *Secretaria Regional de Saúde dos Açores* C-102/17, EU:C:2018:294
37. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. rugsėjo 19 d. sprendimas RO C-327/18 PPU, EU:C:2018:733
38. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. spalio 4 d. sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* C-416/17, EU:C:2018:811
39. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. spalio 17 d. sprendimas UD C-393/18 PPU, EU:C:2018:835
40. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. vasario 12 d. sprendimas TC C-492/18 PPU, EU:C:2019:108
41. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. vasario 12 d. nutartis RH C-8/19 PPU, EU:C:2019:110
42. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gegužės 2 d. sprendimas *Asendia Spain* C-259/18, EU:C:2019:346
43. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gegužės 16 d. nutartis *Luminor Bank* C-8/18, EU:C:2019:429
44. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gegužės 27 d. sprendimas *OG ir PI* C-508/18 ir C-82/19 PPU, EU:C:2019:456

45. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. liepos 29 d. sprendimas *Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe* C-620/17, EU:C:2019:630
46. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 11 d. sprendimas *Călin* C-676/17, EU:C:2019:700
47. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 18 d. sprendimas *Ortiz Mesonero* C-366/18, EU:C:2019:757
48. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 24 d. nutartis *Spetsializirana prokuratura (Présomption d'innocence)* C-467/19, EU:C:2019:776
49. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2020 m. sausio 21 d. sprendimas *Banco de Santander* C-274/14, EU:C:2020:17

Generalinių advokatų išvados:

1. Generalinio advokato Tizzano išvada pateikta 2002 m. vasario 21 d. byloje *Lyckeskog* C-99/00, EU:C:2002:108
2. Generalinės advokatės Christine Stix-Hackl išvada pateikta 2005 m. balandžio 12 d. byloje *Intermodal Transports* C-495/03, EU:C:2005:215
3. Generalinio advokato Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer išvada pateikta 2005 m. birželio 30 d. byloje *Gaston Schul Douane-Expéditeur* C-461/03, EU:C:2005:415
4. Generalinio advokato P. Cruz Villalón išvada pateikta 2010 m. birželio 10 d. byloje *Elchinov* C-173/09, EU:C:2010:336
5. Generalinio advokato Ján Mazák nuomonė pateikta 2010 m. liepos 7 d. byloje *Melki ir Abdeli* C-188/10 ir C-189/10, EU:C:2010:319
6. Generalinio advokato Nils Wahl išvada pateikta 2015 m. gegužės 13 d. byloje *X ir van Dijk* C-72/14 ir C-197/14, EU:C:2015:319
7. Generalinio advokato Yves Bot išvada pateikta 2015 m. birželio 11 d. byloje *Ferreira da Silva e Brito ir kt.* C-160/14, EU:C:2015:390
8. Generalinio advokato Melchior Wathelet nuomonė pateikta 2015 m. spalio 29 d. byloje *P* C-455/15 PPU, EU:C:2015:770
9. Generalinio advokato Pedro Cruz Villalón nuomonė pateikta 2016 m. spalio 19 d. byloje *Lanigan* C-237/15, U:C:2016:782
10. Generalinio advokato Yves Bot išvada pateikta 2017 m. vasario 15 d. byloje *Popławski* C-579/15, EU:C:2017:116

11. Generalinio advokato Yves Bot išvada pateikta 2018 m. vasario 6 d. byloje *Lada* C-390/16, EU:C:2018:65
12. Generalinio advokato Evgeni Tanchev išvada pateikta 2018 m. birželio 28 d. byloje *Minister for Justice and Equality (Défaillances du système judiciaire)* C-216/18 PPU, EU:C:2018:517
13. Generalinio advokato Melchior Wathelet išvada pateikta 2018 m. liepos 25 d. byloje *Komisija prieš Prancūziją* C-416/17, EU:C:2018:626
14. Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada pateikta 2018 m. rugpjūčio 7 d. byloje *RO* C-327/18 PPU, EU:C:2018:644
15. Generalinio advokato Michal Bobek išvada pateikta 2019 m. balandžio 30 d. byloje *Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe* C-620/17, EU:C:2019:340
16. Generalinio advokato Evgeni Tanchev išvada pateikta 2019 m. birželio 27 d. byloje *A.K. (Indépendance de la chambre disciplinaire de la Cour suprême)* C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:551
17. Generalinio advokato Henrik Saugmandsgaard Øe išvada pateikta 2019 m. lapkričio 14 d. byloje *Deutsche Umwelthilfe* C-752/18, EU:C:2019:972

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika:

1. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2019 m. balandžio 16 d. sprendimas *UAB „Baltic Master“ prieš Lietuvą* byloje, Nr. 55092/16

Kita medžiaga:

1. Dabarties iššūkiai teismams, užtikrinant žmogaus teises [interaktyvus]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2018, p. 315 [žiūrėta 2020 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lvat.lt/doclib/cmpt0na8p1cvh1kdg5gdhdgj4fsb3za2>>
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Apie Teisingumo Teismą [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/lt/>
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Lisabonos sutartis ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_69328/lt/>
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2014 [interaktyvus]. Liuksemburgas: Teisminė veikla, 2015, [žiūrėta 2020 m.

- kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2015-04/lt_ecj_annual_report_2014_pr1.pdf >
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2016 [interaktyvus]. Liuksemburgas: Teisminė veikla, 2017, [žiūrėta 2020 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-06/ra_2016_lt_web.pdf>
 6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Metinis pranešimas 2017 [interaktyvus]. Liuksemburgas: Teisminė veikla, 2018, [žiūrėta 2020 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-06/ra_2017_lt_web.pdf>
 7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Prašymo priimti prejudicinį sprendimą skubos tvarka procedūra ir pagreitinta procedūra [interaktyvus]. Informacinė suvestinė, 2019, p. 2 [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-10/tra-doc-lt-div-c-0000-2019-201906086-05_00.pdf>
 8. Europos Parlamentas. Lisabonos sutartis [interaktyvus]. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/5/lisabonos-sutartis>>
 9. Europos Parlamentas. Maastrichto ir Amsterdamo sutartys [interaktyvus]. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės [žiūrėta 2020 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/3/maastrichto-ir-amsterdamo-sutartys>>
 10. CAIRÓ, E. R. Joined cases C-72/14 and C-197/14 X and case C-160/14 Ferreira da Silva: is the ECJ reversing its position on the acte clair doctrine? [interaktyvus] European Law Blog, 2015 [žiūrėta 2020 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://europeanlawblog.eu/2015/09/23/joined-cases-c-7214-and-c-19714-x-and-case-c-16014-ferreira-da-silva-is-the-ecj-reversing-its-position-on-the-acte-clair-doctrine/>>
 11. DELHOMME, V., LARRIPA, L. C-416/17 Commission v France: failure of a Member State to fulfil its obligations under Article 267 (3) TFEU [interaktyvus]. European Law Blog, 2018 [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.].

- Prieiga per internetą: <<https://europeanlawblog.eu/2018/11/22/c-416-17-commission-v-france-failure-of-a-member-state-to-fulfil-its-obligations-under-article-2673-tfeu/>>
12. FRIEL, A. Court of Justice of the EU condemns French court for failing to make preliminary reference [interaktyvus]. ClientEarth, 2018 [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.clientearth.org/court-of-justice-of-the-eu-condemns-french-court-for-failing-to-make-preliminary-reference/>>
 13. KENTON, W. Lisbon Treaty [interaktyvus]. Investopedia, 2020 [žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.investopedia.com/terms/l/lisbon-treaty.asp>>
 14. LENZ, C. O. The role and mechanism of the preliminary ruling procedure [interaktyvus]. Fordham International Law Journal 1995, (Vol. 18, No. 2) p. 390 [žiūrėta 2020 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/frdint18&id=408&men_tab=srchresults>
 15. LOPEZ ESCUDERO, M. Case C-154/08, Commission v. Spain, Judgment of the Court (Third Chamber) of 12 November 2009 [interaktyvus]. United Kingdom: Common Market Law Review, 2011 p. 239 [žiūrėta 2020 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/5695035/Case_C-154_08_Commission_v._Spain_Judgment_of_the_Court_Third_Chamber_of_12_November_2009_CMLRev_2011>
 16. SARMIENTO, D. Judicial Infringements at the Court of Justice – A brief comment on the phenomenal Commission/France (C-416/17) [interaktyvus]. Despite our Differences: A blog about EU Law and other creatures, 2018 [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://despiteourdifferencesblog.wordpress.com/2018/10/09/judicial-infringements-at-the-court-of-justice-a-brief-comment-on-the-phenomenal-commission-france-c-416-17/>>

SANTRAUKA

Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra, įtvirtinta sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje yra viena iš valstybių narių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo formų, kuria siekiama užtikrinti Europos Sąjungos teisės vystymą, ES institucijų teisės aktų galiojimo tikrinimą bei vienodą ir darnų Europos Sąjungos teisės aiškinimą ir taikymą visose valstybėse narėse. Šio magistro darbo tikslas yra išsamiai išanalizuoti prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros elementus ir po Lisabonos sutarties įsigaliojimo šiame institute įvykusius pokyčius bei raidą.

Išanalizavus Teisingumo Teismo praktiką, galiojančias teisės aktų nuostatas bei teisinę literatūrą, buvo padaryta išvada, kad po Lisabonos sutarties įsigaliojimo, išplėtus Teisingumo Teismo jurisdikciją, valstybių narių teismai pradėjo dažniau kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, tai parodo didėjantis Teisingumo Teismui pateikiamų prašymų skaičius. Taip pat, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pastebimas mažiau griežtas ir lankstesnis kriterijų, atleidžiančių nuo pareigos kreiptis prejudicinio sprendimo priėmimo taikymas. Sprendžiant iš naujausios Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad nors ir kriterijus, atleidžiančius nuo pareigos kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo Teisingumo Teismas yra linkęs taikyti lanksčiau, tačiau tuo pat metu ESTT siekia užtikrinti efektyvų ES teisės įgyvendinimą įpareigojant valstybes nares dažniau kreiptis prejudicinio sprendimo išskirtinai tais atvejais, kai yra didelė tikimybė, kad gali būti piktnaudžiaujama *acte clair* doktrina.

SUMMARY

The preliminary ruling procedure provided by Article 267 of the Treaty on the Functioning of the European Union is one of the forms of judicial cooperation between the courts of the Member States and the Court of Justice, which is intended to ensure the development of European Union law, verification of the validity of acts of the EU institutions and consistent interpretation and application of European Union law in all Member States. The aim of this master's thesis is to analyze in detail the elements of the preliminary ruling procedure and the changes and developments in this institute after the entry into force of the Treaty of Lisbon.

After analysis of the case law of Court of Justice, current legal provisions and legal literature, it was concluded that after the entry into force of the Treaty of Lisbon, the extension of the jurisdiction of the Court of Justice has led to an increase in references from the courts of the Member States to the Court of Justice for a preliminary ruling, it shows the growing number of requests to the Court of Justice. Furthermore, the case law of the Court of Justice shows a less stringent and flexible application of the criteria, which exempt from the obligation to make a reference for a preliminary ruling. Although the Court of Justice tends to apply the criteria for exemptions from the obligation to make a reference to the Court of Justice more flexibly, at the same time the Court of Justice seeks to ensure effective implementation of EU law by obliging Member States to make references more frequently, when there is a high probability that the *acte clair* doctrine may be abused.